

Sociální sítě jako sociálně-pedagogický fenomén postmoderní společnosti

Tomáš Okřina

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Okřina**
Osobní číslo: **H138084**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální sítě jako sociálně-pedagogický fenomén postmoderní společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vznik, vývoj a účel sociálních sítí;
- na dopad sociálních sítí na psychický vývoj dítěte;
- na patologie sociálních sítí;
- na kyberšikanu.

Jako součást bakalářské práce bude realizován kvantitativní výzkum formou standardizovaného dotazníku s polouzavřenými otázkami, kdy výsledky budou rozděleny s ohledem na věk.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čápek, Jakub. Fenomén Facebook. Praha: Jakub Čápek, 2010.

Eckertová, Lenka. Dočekal, Daniel. Bezpečnost dětí na Internetu. Brno: Computer Press, 2013.

Kirkpatrick, David. Pod vlivem Facebooku. Brno: Albatros, 2014.

Rogers, Vanessa. Kyberšikana. Praha: Portál, 2011.

Sieberg, Daniel. Digitální dieta. Praha: Synergie, 2014.

Ševčíková, Anna a kolektiv. Děti a dospívající online Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2015.

Další případná použitá literatura bude doplněna do projektu bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

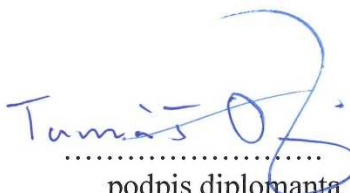
Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 25.4.2016

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Způsob, jakým každodenně zasahují internetové sociální sítě do našich životů, se jejich vývojem za několik posledních let výrazně změnil. Se stoupající dostupností internetu a klesající tržní cenou komunikačních prostředků, došlo k rapidnímu nárůstu počtu uživatelů těchto sítí. Společně s vytvářením virtuálního světa uvnitř nekonečného kyberprostoru se začaly vyvíjet novodobé patologie související s tímto prostředím. Tato bakalářská práce si klade za cíl zjistit, do jaké míry zasahují tyto patologie do vyvíjejících se osobností žáků a jak jsou žáci na vypořádání se s těmito patologiemi připraveni. Součástí předkládané bakalářské práce je kvantitativní výzkum zjišťující tyto fakta.

Klíčová slova: sociální síť, kyberšikana, šikana, disinhibiční efekt, internet, Facebook, žák, dítě, útočník, oběť

ABSTRACT

The way Internet-based social networks daily influence our lives has changed significantly over the past few years, particularly due to these networks' evolution. The Internet has become more available and the market price of communication means has dropped. That led to a rapid increase in the number of social network users. Together with the creation of a virtual world within the infinite cyber space new-era pathologies emerged. The objective of this thesis is to determine to what extent these new-era pathologies influence the development of pupils' personalities, and if and what way are pupils ready to deal with these pathologies. Tailored quantitative research forms a part of this thesis. This research provided the data used to support the thesis conclusions.

Keywords: Social network, cyberbullying, bullying, disinhibition effect, Internet, Facebook, pupil, child, aggressor, victim

Na prvním místě chci poděkovat především svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za pomoc, vlídnost a trpělivost nejen při tvorbě bakalářské práce samotné, ale během celého studia. Dále jmenovitě pak svým kamarádkám Mgr. Lence Nezdařilové a Mgr. Ivě Staňkové za starost a podporu, obecně ředitelům a ředitelkám ZŠ, kteří mi umožnili realizovat výzkum a odbornou praxi, respondentům dotazníků a vůbec všem osobám, které se jakkoliv podíleli na vzniku této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	11
1.1 VÝVOJ A HISTORIE SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	12
1.2 DRUHY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	13
1.2.1 Facebook	14
1.2.2 YouTube.....	18
1.2.3 Google+.....	19
1.2.4 Twitter	20
1.3 POZITIVA POUŽÍVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	20
1.4 NEGATIVA POUŽÍVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	21
2 SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	23
2.1 KYBERŠIKANA.....	23
2.1.1 Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla	25
2.1.2 Vyloučení a ostrakizace	25
2.1.3 Flaming	26
2.1.4 Pomlouvání	26
2.1.5 Odhalení a podvádění.....	26
2.1.6 Happy slapping.....	26
2.2 KYBERSTALKING.....	27
2.3 KYBERGROOMING	29
2.4 DALŠÍ SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	33
3.1 CÍLE A METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	33
3.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	34
3.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ	35
3.4 TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	44
3.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM TABULEK	57
SEZNAM GRAFŮ	58
SEZNAM PŘÍLOH	59

ÚVOD

Vývoj lidské společnosti koncem 19. století se vzhledem k vývoji předchozímu exponenciálně urychlil. Během 20. století zažila společnost především v důsledku světových válek obrovský technologický vývoj, který následně ještě umocnila válka mocností, známá jako „studená“ a který trvá dodnes. V souvislosti se studenou válkou se začaly zejména v těchto mocnostech za podpory armády vyvíjet i informační technologie a jejich komunikační infrastruktura. Jelikož v té době již byla vynalezena jaderná bomba a bylo zde riziko jaderného útoku, vzniklo zadání americké vládní agentury na eliminaci řídicích uzlů podobných telefonním ústřednám a nahrazení těchto uzlů decentralizovaným řízením sítě. Takto vznikla síť, která mohla fungovat i při výpadku některé své části, dnes známá jako internet. Po tomto kroku trvalo ještě několik let, než se z internetu stal fenomén zasahující do životů miliard současných uživatelů. Do našeho státu, toho času Československa, se internet dostal v roce 1992, kdy začala jeho expanze. Postupně se rozšiřoval z univerzit do firem, z firem do běžných domácností. Dnes je téměř celé území našeho státu díky mobilním operátorům pokryto mobilním připojením a jen málokdo nemá přístup k internetu ať doma, ve škole, v zaměstnání, nebo kdekoliv v dosahu již zmíněného mobilního připojení. Přístup k internetu je tak běžný, jako přístup například k elektřině, či pitné vodě.

Společně s informačními technologiemi a internetem se vyvíjelo i jeho využití, které dalo počátkem 21. století možnost vzniku internetovým sociálním sítím, jako novodobému fenoménu. Tento fenomén s největší pravděpodobností v budoucnosti zabere několik hustě popsaných stran učebnice dějepisu, jelikož máloco dokázalo během necelých deseti let v globálním měřítku proměnit podobu společnosti právě tak, jako internetové sociální sítě. Staly se pro nás zdrojem zábavy, nástrojem pro komunikaci, prostředkem pro seberealizaci, navazování pracovních a osobních vztahů, pomocníkem při studiu i budování kariéry.

Cílem mé bakalářské práce je předložit základní informace o nejpoužívanějších sociálních sítích v České republice i ve světě a o nejnámějších sociálně patologických jevech známých v souvislosti s používáním sociálních sítí. Na základě kvantitativního výzkumu stanovit výčet, které sociální sítě jsou nejpoužívanější a jejich charakteristiku. Výzkumným cílem bakalářské práce je zjistit, zda a jakou formou jsou děti na základních školách informovány o patologických jevech spojených se sociálními sítěmi, jak moc je mezi dětmi užívání sociálních sítí populární, jak moc je rizikové a zda je prevence v této oblasti dostatečná a žádoucí.

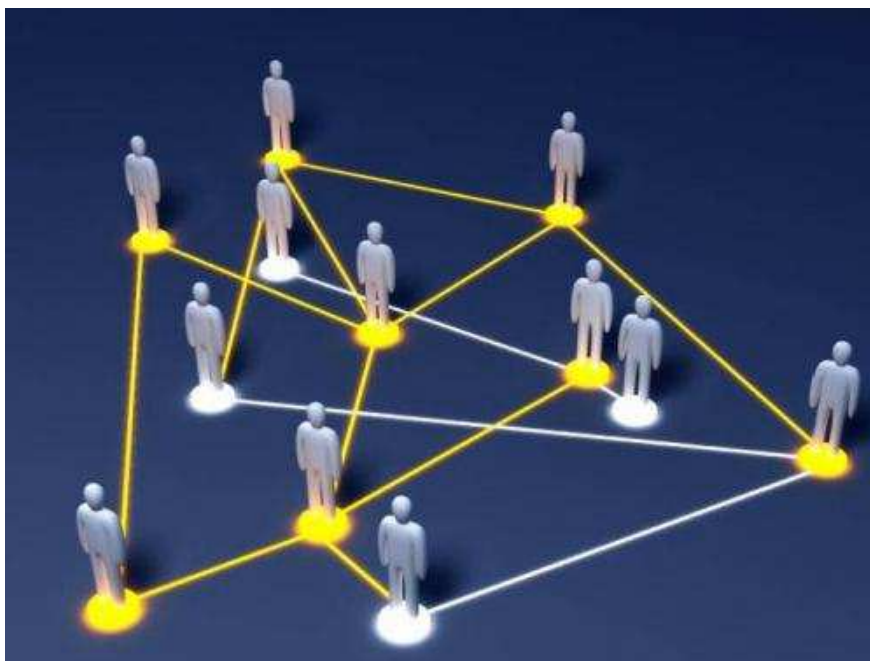

Bakalářská práce je rozdělena třemi kapitolami, z nichž první dvě se nachází v teoretické části a třetí v části praktické. V teoretické části, k jejímuž vypracování bylo použito metody analýzy odborné literatury, se první kapitola zabývá vysvětlením pojmu sociální síť, charakteristikou konkrétních sociálních sítí a jejich vývojem a historií s důrazem kladeným na Facebook. Druhá kapitola popisuje novodobé patologie vzniklé v důsledku vzniku sociálních sítí. Praktická část a třetí kapitola, definuje hlavní cíl, hypotézy a metodologii výzkumu. Obsahuje analýzu a statické výsledky hlavního šetření, které je provedeno kvantitativní metodou, formou nestandardizovaného dotazníku na žácích druhého stupně brněnských základních škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Slovní spojení „sociální síť“ pochází z původního anglického termínu „social network“ a abychom mohli dále pracovat s tímto pojmem, je nutné si jej nejprve vymežit. Z pohledu sociologie jej Lubomír Bureš (2010) ve své diplomové práci pod názvem „*Internetové sociální sítě, pohled na jejich využívání především žáky ZŠ a s tím spojená případná rizika*“ podle článku „*Class and Committees in Norwegian island parish*“ sociologa J. A. Barnes (1954), kde bylo toto slovní spojení poprvé definováno, popisuje jako společenské zřízení fungující díky uzlům, které představují jednotlivce nebo organizace. Tyto uzly (viz obr. č. 1) spojují různé sociální vztahy od příležitostné známosti až po blízký rodinný svazek. Sociální síť může být buď centralizovaná, decentralizovaná nebo rozptýlená.

Obr. č. 1: Názorný diagram rozptýlené sociální sítě

Zdroj: http://www.inflow.cz/files/redakce/Socialni_site.jpg

V současnosti se tento termín ustálil v kontextu s internetovými službami, které se mezi sebou mohou lišit například zaměřením nebo grafickou úpravou. Existují však společné charakteristické znaky, které musí být naplněny, aby se tyto služby mohly nazývat sociálními sítěmi. Musí vždy jít o webovou stránku nebo aplikaci, prostřednictvím které komunikuje vzájemně propojená skupina lidí a je plně závislá na internetovém připojení. Sociální síť umožňuje vytvoření profilu, pod kterým uživatel dále na sociální síti vystupuje.

1.1 Vývoj a historie sociálních sítí

První sociální sítě spatřily světlo světa na konci první poloviny devadesátých let. Jednalo se o studentské programy, které měly umožňovat komunitní komunikaci na úrovni třeba rodiny nebo univerzity. Ačkoliv tato myšlenka byla silně pokroková, většina těchto sítí zanikla. Geniální a nadčasová myšlenka přišla příliš brzy, v době, kdy byl počet uživatelů internetu ještě velmi nízký na to, aby se tyto programy pod tíhou zájmu rozvinuly do takové podoby, jakou mají sociální sítě dnes. Lucie Bornová (2011) uvádí weby Geocities, Theglobe.com a Tripod.com. Jako přechodník mezi první a druhou generací lze uvést poměrně známý webový server SixDegrees.com.

Druhá, o poznání vyspělejší generace sociálních sítí, přišla na konci devadesátých let. Tuto éru v roce 2000 odstartoval server Makeoutclub, následován v roce 2002 serverem Friendster.com. Friendster byl první sociální sítí umožňující propojení reálných přátel a počet jeho uživatelů vzrostl na 3 miliony během 3 měsíců od spuštění. Následně v roce 2003 jako napodobenina Friendstru vznikla sociální sít' MySpace. Tato sociální sít' byla kuriózní především svojí dobou vzniku, který trval neuvěřitelných 10 dní. Také se jednalo o první sociální sít' podporující internetový marketing. V současném roce vzniká i sociální sít' LinkedIn, podporující trh práce. Její uživatelé si jejím prostřednictvím můžou aktivně vyhledávat zaměstnání, budovat kariéru, nebo rozšiřovat vzdělání. Přichází rok 2004 a s ním vznik revoluční a v současné době nejpoužívanější sociální sítě Facebook. Ke vzniku této sociální sítě se vzhledem k její důležitosti ve své práci ještě vrátím, v kapitole vyhrazené přímo Facebooku. Vzestup Facebooku vede k sestupu a postupnému vytlačování serveru MySpace, který se do roku 2008 těšil prvenství, nejpoužívanější sociální sítě na světě. MySpace nakonec konkurenci neustojí a na konci roku 2010 je prodán reklamní společnosti. V roce 2006 je poprvé spuštěn oblíbený mikroblog Twitter, který původně slouží pouze pro krátké textové příspěvky, tzv. „tweety“ a brání se sdílení fotografií a videí. V konkurenčním boji je však nucen ustoupit a přistoupit k rozšíření sdíleného obsahu. Jednou z nejmladších sociálních sítí je Google+ vlastněná společností Google. Tato sít' byla spuštěna v roce 2011 a sdružuje veškeré služby poskytované společností Google, tedy YouTube, Picasa, Google maps, Google disk, email atd. Samozřejmě sociálních sítí existuje spousta, ale z kapacitních důvodů jsem se rozhodl popsat ty z hlediska dějin nejzajímavější. (Bornová, 2011)

1.2 Druhy sociálních sítí

Sociální sítě lze rozdělit podle několika kritérií. Podle typu vazeb lze rozdělit internetové sociální sítě na obecné a specializované. Obecné sociální sítě, mezi které řadíme např. Facebook nebo Twitter, se vyznačují různorodými vazbami mezi uživateli. Může se tak jednat o vazby s rodinou, přáteli z reálného života, spolužáky, spolupracovníky nebo například s fanoušky určitého sportovce, politika, kapely, nebo obecněji zájmu a komunity. Specializované sociální sítě se oborově vyhraňují, tedy komunitně sdružují pouze uživatele s konkrétním společným zájmem. U nás se například jedná o recenzní komunitní server ČSFD (Československá filmová databáze), který sdružuje fanoušky filmů a seriálů. Fanoušci po vytvoření profilu mohou vstupovat do diskuzí, hodnotit a komentovat různá díla.

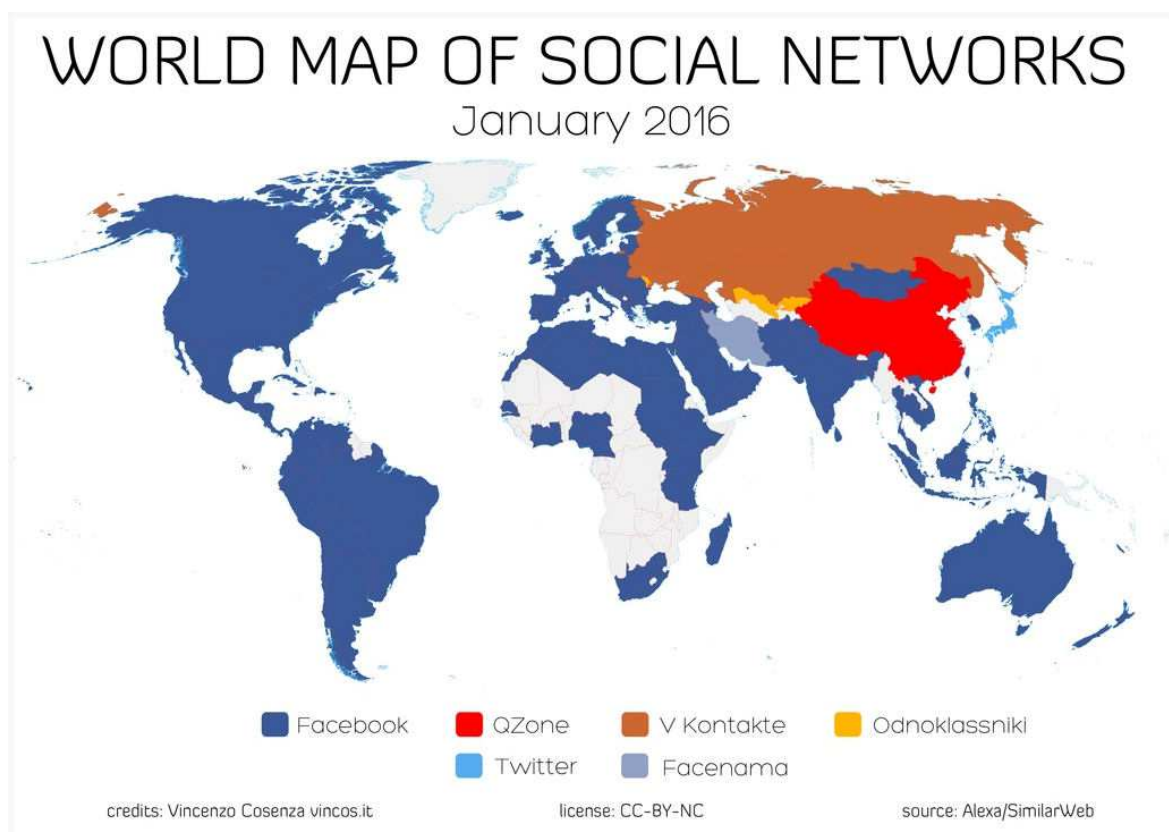
Další kritérium rozděluje sociální sítě na otevřené a uzavřené. Otevřené sítě jsou určeny široké veřejnosti, může se na ně registrovat kdokoliv. Oproti tomu ke vstupu do uzavřené sociální sítě je potřeba, aby uživatel pracoval v určité firmě, studoval na univerzitě, nebo příslušností k nějaké komunitě získal možnost využívat tuto uzavřenou síť. Také lze získat přístup na základě pozvánky zaslané jiným uživatelem, nebo administrátorem uzavřené sociální sítě. Existují i uzavřené podsítě v rámci otevřených sítí, typické jsou uzavřené skupiny na Facebooku, kam se lze dostat pouze přes pozvánku (Bureš, 2010).

Nejširší dělení je podle účelu vzniku sociální sítě. Názory odborníků na toto dělení jsou lehce odlišné. Podle nejčastější shody vycházející z odborné literatury dělíme podle účelu vzniku sociální sítě na:

- Profilové (Facebook, Lidé)
- Obsahové (Youtube, Rajče)
- Virtuální (World od Warcraft)
- Mikroblogovací (Twitter)
- Profesní (LinkedIn)

Bylo by dosti krátkozraké domnívat se, že v každé zemi je statistický žebříček oblíbenosti užívání různých druhů sociálních sítí stejný, jako v zemi naší. Je pravdou, že z hlediska celosvětového srovnání má Facebook bezkonkurenční pozici, ale přesto jsou země, kde první příčky tohoto žebříčku zaujímají jiné sociální sítě. Jsou dokonce i země, jako například nejlidnatější Čínská lidová republika, kde je Facebook přímo kvůli komunistickému režimu

vládním nařízením zakázány. Čína má vlastní sociální síť Qzone, která díky lidnatosti Číny může celosvětovému počtu uživatelů Facebooku bezmála konkurovat. V sousedním Rusku vede primát sociální síť VKontakte, Facebook je zde dokonce až na třetím místě po sociální síti Odnoklassniki. V rozvojovém Japonsku zaujímá první místo mikrobloginovací síť Twitter.

Obr. č. 2: Světová mapa nejvíce používaných sociálních sítí

Zdroj: <http://vincos.it/world-map-of-social-networks/>

1.2.1 Facebook

Podle posledních statistik serveru socialbakers.com počet aktivních měsíčních uživatelů je celosvětově téměř 1,5 miliardy, z toho 83% těchto uživatelů se připojuje z mobilního zařízení. Denně je pak aktivní téměř miliarda (socialbakers.com, 2016). Jednoduchá Facebooková aplikace Audience Insights dále uvádí, že z tohoto počtu 54% tvoří ženy, 46% muži, ve věkovém zastoupení je nejvíce uživatelů ve věku 25-34 let, na druhém místě jsou v početném zastoupení uživatelé ve věku 18-34 let. Zastoupení mladších 18 let aplikace bohužel nevyhodnocuje. Statistiky týkající se České republiky uvádí ve svém článku Dočekal (2015). Podle tohoto článku je v České republice až 4,5 milionu uživatelů,

vzhledem k dlouhodobému růstu a aktuálnosti článku jich však dnes bude více. Nejvíce českých fanoušků mají stránky amerického seriálu The Simpsons nebo hokejisty Jaromíra Jágra. Statistiky mohou být značně zkreslené, především v souvislosti s existencí fiktivních profilů a pravdivostí uvedených údajů, proto je potřeba počítat s odchylkou. Nelze však tato čísla přehlížet a vzhledem k tomu, že se jedná o světově nejrozšířenější sociální síť, budu se jí ve své práci věnovat podrobněji.

Historie Facebooku

Zakladatelem je bývalý Harvardský student Mark Zuckerberg, který ve druhém ročníku v opilosti založil stránku www.facemash.com, na které umožnil hodnocení studentek harvardských kolejí jejich spolužáky. Databázi těchto fotografií z jednotlivých kolejí jednoduše ukradl. Na stránce se zobrazovaly dvě fotografie studentek vedle sebe a studenti vybírali hezčí dívku. Během prvních čtyř hodin, než informatici koleje odhalili neobvyklou aktivitu u Zuckerbergova notebooku, který v tu chvíli fungoval jako server pro Facemash, navštívilo tuto stránku 450 návštěvníků a stihlo ohodnotit přes 22 000 fotografií. Zuckerberg byl disciplinární komisí za tento čin potrestán půlročním podmíněným vyloučením. Od nápadu však neupustil a následný projekt na sebe nenechal dlouho čekat. V lednu 2004 začal Zuckerberg programovat web, jenž měl umožňovat studentům, profesorům a personálu Harvardu z vlastní vůle sdílet pomocí profilů své poznatky, fotografie, osobní informace a jiné příspěvky. Tento web začal fungovat už 4. února téhož roku pod názvem „Thefacebook“, který byl později změněn jen na „Facebook“. Během prvního měsíce fungování byla na Facebooku zaregistrovaná více než polovina Harvardu a v březnu začal Facebook expandovat i na další prestižní americké univerzity Stanford, Columbia a Yale. V září roku 2005 byl Facebook zpřístupněn všem americkým univerzitám včetně významných firem jako Microsoft nebo Apple a 26. září 2006, tedy 2,5 roku po spuštění, byl Facebook zcela otevřen široké veřejnosti (Kirkpatrick, 2011).

Popis systému

Stejně jako je tomu u většiny otevřených sociálních sítí, je pro registraci na Facebooku potřeba platná emailová adresa, minimální věk pro registraci je stanoven na 13 let. Po úspěšné registraci najdeme v horní části obrazovky pro Facebook charakteristickou modrou lištu, která uživatele informuje o nových událostech, žádostech o přijetí do seznamu přátel a

nově příchozích zprávách. Dále se na modré liště nachází pole pro vyhledávání, odkaz pro zobrazení hlavní stránky, kde můžeme sledovat novinky sdílené přáteli ze seznamu, odkaz pro zobrazení vlastního profilu a odkaz pro nastavení systémová a soukromí. Profil zpřístupňuje i různé aplikace, které lze rozdělit na aplikace oficiální (fotky, videa, události, zprávy) přímo vyvinuté společností Facebook, Inc. a neoficiální, které byly vyvinuty třetí stranou (hry, dotazníky, kvízy). Existují elementy profilu, jako zeď a informace, které se mezi aplikace neřadí.

Přátelé

Základní stavební prvek podmiňující existenci sociální sítě. Přátelé si na Facebooku lze přidávat na základě vlastního vyhledávání, vyhledávání pomocí komparace uživatelského emailového seznamu s registrovanými emailovými adresami nebo na základě návrhů Facebooku. Každá žádost o přátelství musí být autorizována, aby uživatel mohl nahlížet do profilů uživatelům v seznamu přátel, odebírat od nich novinky, komentovat, posílat příspěvky atp.

Zeď

Jde o hlavní prvek v celé struktuře profilu. Uživatel na ní s přáteli sdílí fotografie, videa, informace, stavy nebo odkazy.

Informace

V této sekci má uživatel možnost k sebe prezentaci. Prvoplánovou a nejatraktivnější informací je pravděpodobně informace o rodinném stavu, zda je nezadaný, ve vztahu, manželství atd. Vyplnění této sekce je nepovinné, avšak zajišťuje lepší možnosti při navazování nových vztahů. Klíčová je obezřetnost uživatele, jaké informace zveřejní a jaké si nechá raději pro sebe.

Fotky a videa

V profilu mohou být uveřejňovány fotografie, celá fotoalba a videa. Díky Java appletu (jednoduchá aplikace spuštěná v rámci webového prohlížeče) je nahrávání velmi jednoduché a rychlé, s možností hromadného nahrávání. Existují datové limity pro fotografie i videa. Na těchto nahraných materiálech lze označovat místo pořízení a přátele, kteří mohou toto označení potvrdit nebo zrušit.

Stránky

Stránka je základním oficiálním či veřejným komunikačním nástrojem na Facebooku. Stránka umožňuje zasílat jednotlivé příspěvky na zeď fanoušků této stránky. U stránky lze vyplnit informace stejně, jako u profilu uživatele. Může se jednat od stránky pro osobnost, film až po stránku například obchodu.

Skupiny

Skupiny nabízí v zásadě velmi podobné možnosti jako stránka, ale s jinou prioritou. Oproti stránkám jsou spíše zájmově zaměřené, sdružují uživatele za účelem diskuzí. Skupina může být otevřená s volným přístupem nebo uzavřená, umožňující přístup pouze na pozvánku existujícího člena, nebo utajená (uzavřená, nezveřejněná).

Události

Efektivní možnost, jak informovat a pozvat uživatele na konkrétní událost. Událost lze vytvořit jak za uživatele, tak za stránku, či skupinu. V principu jde o vytvoření jednoduché stránky s informacemi o dané události (čas, místo konání, datum, seznam účastníků). Stránka umožňuje přidávání a komentování příspěvků podle nastavení zvaní dalších uživatelů zainteresovanými uživateli. Podle statusu účasti se událost připomene těsně před konáním uživateli na hlavní stránce.

Aplikace

Využití aplikací můžeme rozdělit na dvě skupiny a to aplikace běžící v rámci Facebooku a aplikace běžící mimo Facebook, avšak využívají jej v rámci své funkcionality (přihlášení). V prvním případě existuje pro Facebook spousta aplikací s různými funkcemi a účelem. Důraz je kladen na „virálnost“, tedy schopnost aplikací šířit se samostatně bez dalších nákladů například tím, že při spuštění aplikace se tato informace zobrazí přátelům uživatele. Nebo například u her jsou uživatelé za šíření v rámci hry odměňováni. Aplikace jsou nabízeny většinou zdarma, výměnou za zobrazovanou reklamu. Existuje i další možnost monetizace aplikací, a to prostřednictvím tzv. Facebook Credits. Jde o vlastní a jednotnou virtuální měnu vyvinutou Facebookem a obchodovatelnou za reálné peníze. Aplikace potom nabízí prémiové služby pouze za platbu těmito kredity.

Druhá skupina jsou tedy aplikace běžící mimo Facebook, ale Facebook přesto využívají. Může jít o různé sociální plug-iny nebo aplikace, které využívají Facebook pro přihlašování nebo registraci. Uživatelé odpadá u těchto aplikací nutnost často zdoluhavé registrace, avšak tato výhoda je vykoupena přístupovou závislostí na Facebooku, tedy pokud Facebook propojení s aplikací zruší, uživatel může přijít o svůj účet.

Reklama

Příjmy z reklam jsou hlavním finančním zdrojem Facebooku. Výhodou je možnost jejich přesného zacílení. Děje se tak třeba demograficky nebo na základě informací, které uživatel Facebooku sám poskytne (věk, dosažené vzdělání). Nejzajímavějším parametrem jsou možná uživatelské záliby a zájmy. Fakturace za reklamu probíhá na základě systému PPC (Pay per click), kdy si zadavatel sjedná s Facebookem maximální cenu za jeden proklik (Pavlíček, 2010).

1.2.2 YouTube

Když se řekne YouTube, málokdo si tento termín spojí s pojmem sociální síť. Jako sociální síť nedefinuje YouTube ani Wikipedie, technicky spadá pod služby sociální sítě Google+. Někteří odborní autoři jej ale uvádí jako typickou, obsahově zaměřenou sociální síť a jelikož jako taková má ve světě největší uživatelskou základnu, rozhodl jsem mu věnovat také samostatnou kapitolu.

Tedy tento video-hostingový server vlastněný firmou Google dnes znají a používají téměř všichni uživatelé internetu. Málokterý z nich ovšem ví, že tento server byl spuštěn v roce 2005, tedy až rok po spuštění sítě Facebook. I přes to již po dvou letech tento server dosáhl návštěvnost přes 100 milionů návštěvníků denně a podle Alexa Global Top 500 (pravděpodobně nejcitovanější žebříček nejnavštěvovanějších stránek světa) obsadil 3. příčku ve světovém žebříčku v návštěvnosti. Princip fungování této sítě je jednoduchý, každý se může zaregistrovat a sdílet videa či filmy s ostatními uživateli. Financování tohoto projektu stojí na reklamě, která je uživateli promítána před a během filmu, přičemž z důvodu efektivity je uživateli bráněno video si do počítače stáhnout, vždy si jej tedy s reklamou musí spustit přímo ze serveru. V dnešní době však již existuje volně dostupný software obcházející toto zabezpečení. Proč se stal fenomén právě z YouTube, ačkoliv v době jeho vzniku existovaly jiné video-hostingové servery, řeší ve své diplomové práci Zbiejczuk

(2007). Odpověď spočívá ve správném načasování, dostatku publicity a aktivní uživatelské základně. Navíc se podařilo vývojářům serveru spojit několik revolučních technologických vlastností, spočívajících v odstranění problémů s kompatibilitou kodeků, nebo umožněním umístění přehrávaného videa na libovolnou stránku prostřednictvím jednoduchého hypertextového odkazu, kterého začali využívat zejména blogeři. Na síti lze po registraci videa komentovat i hodnotit, ačkoliv mnoho uživatelů tyto funkce nepoužívá a pouze videa shlíží. Mezi největší problematiku YouTube patří porušování autorských práv, které i přes softwarové kontroly neukáznění uživatelé nedodržují a server je tak vystavován právním útokům, kdy mezi nejznámější a největší patří žaloba televizní stanice MTV o odškodné přesahující miliardu dolarů. Dalším problémem podle Zbiejczuka (2007) je uveřejňování klipů vyzívajících, či zobrazujících násilí. Tento fakt dal vzniknout novým sociálně patologickým fenoménům, jako například níže popsanému „happy slappingu“. I v tomto případě YouTube nabízí bezpečnostní opatření v podobě filtru „omezený režim“, který jde však velice snadno vypnout a samozřejmě není stoprocentní. Pokud bychom hledali v naší zemi pro YouTube ekvivalent, najdeme jej například v serveru Stream.cz, který vlastní společnost Seznam. Samozřejmě z hlediska návštěvnosti tyto dva servery nelze srovnávat, jelikož i u nás se YouTube řadí mezi jedny s nejnavštěvovanějších stránek a jeho návštěvnost je oprotu Streamu exponenciálně vyšší (Pavlíček, 2010).

1.2.3 Google+

Ve srovnání s ostatními popisovanými sociálními sítěmi je Google+ nejmladší. Jak vyplývá z názvu, vlastníkem sociální sítě je společnost Google Inc. Opakovaný vstup do sociálních sítí po předchozím, ne příliš úspěšném pokusu s Orkutem, se společnosti v roce 2011 úspěšně povedl a bez hanby je Google+ schopný konkurovat svým starším sourozencům jako Facebooku, když už ne počtem aktivních uživatelů, tak alespoň funkcí. Statistiky z roku 2014 uvádějí počet uživatelů sítě Google+ něco přes dvě miliardy, tedy více, než má nejpopulárnější Facebook. Háček těchto zdánlivě nereálných počtů tkví v tom, že se jedná o registrované, nikoliv aktivní uživatele a o počáteční nátlak společnosti Google na registraci uživatelů při používání běžných služeb Google, kde před spuštěním Google+ registrace nebyla potřeba. Tedy statistiky vycházejí z počtu uživatelů služeb Google, kteří si výslovně nezrušili službu Google+. Tuto agresivní a kontroverzní kampaň společnost Google později změnila.

Zpočátku byl Google+ Facebookem v barvách Googlu, ale během let vývoje se od tohoto konceptu odklonil a zaměřil se více na mobil a své specifické aplikace, jako je Google Disk, Kalendář, Fotografie, Gmail nebo třeba Hangouts, které sociální síť Google+ sdružuje (Kasík, 2014).

1.2.4 Twitter

Jedná se o mikroblogovací sociální síť, jež je specifická tím, že umožňuje jejím uživatelům psát vlastní krátké příspěvky (blogy), tzv. „*tweety*“ o maximální délce 140 znaků. V anglickém překladu slovo „*tweet*“ znamená pípání, cvrlikání, nebo štěbetání. Tyto tweety se pak zobrazují na straně uživatele-autora a jsou přístupné všem uživatelům, lze je ale pomocí nastavení omezit pouze na odběratele příspěvků tohoto autora. K využívání služeb Twitteru potřebuje uživatel, stejně jako u všech předchozích sociálních sítí, platnou emailovou adresu a vytvořit si uživatelské jméno a heslo. Historie Twitteru sahá do roku 2006, kdy jej s nápadem vytvořit komunikační síť mezi lidmi v malé skupině pomocí SMS zpráv založil Jack Dorsey, který společnosti Twitter, Inc. předsedá dodnes. V České republice měl růst počtu uživatelů pro Twitter značně zpomalený start, jelikož české jazykové mutace se mu dostalo oproti ostatním sociálním sítím podstatně později. Zajímavostí této sociální sítě je, že kromě marketingu a personalistiky zásadně mění i politiku. Průkopníkem využití Twitteru v politickém marketingu je současný úřadující prezident USA, Barack Obama, který se díky těmto technologiím stal v roce 2008 z outsidera volební kampaně prezidentem (Pavlíček, 2010).

1.3 Pozitiva používání sociálních sítí

V některých případech je velice obtížné správně určit, jaké vlastnosti u sociálních sítí lze zařadit do pozitiv, velmi totiž záleží na subjektivním vnímání vlastnosti, jinými slovy tu stejnou vlastnost, která se někomu může jevit jako pozitivní, může někdo jiný považovat za negativum. Konkrétní prokazatelné pozitiva přináší například profesní sociální síť LinkedIn, a to už jen účelem, za kterým byla vytvořena. Usnadňuje uživatelům hledání zaměstnání, a protože společnost je cyklicky zmítaná ekonomickými krizemi zasahujícími do trhu práce, každá možnost, zvyšující šanci na zaměstnání, je vítána.

V obecnější rovině se pak jedná o úsporu času při efektivním využívání sociálních sítí (získání odborné informace, vyplnění dotazníku), snadnější navazování nových a udržování starých kontaktů a jednodušší komunikaci, která je levnější a dostupnější než dříve, bez ohledu, kde se dotyčný, se kterým právě komunikujeme, nachází (Eckertová, 2013).

1.4 Negativa používání sociálních sítí

„Všichni tvrdí, že díky moderním technologiím jsme dnes mnohem více propojeni než dřív, já si ale myslím, že jsme si ještě nikdy nebyli tak vzdálení.“ (Barrymore, sec. cit. Sieberg, 2014, str. 25)

Již ve starověkém Řecku upřednostňovali interakci osobní před psaným slovem. *Sokrates tehdy varoval: „Každé slovo, je-li jednou napsáno, je přetřásáno jak těmi, kteří jej chápou, tak těmi, kteří o něj nejeví sebemenší zájem.“* (Greenfieldová, 2015, str. 197) Během posledních několika let se zásadně změnilы způsoby komunikace. Komunikace tváří v tvář nebo po telefonu již nejsou její nejběžnější formou. Negativum, které s sebou tento fakt nese, spočívá v emocionální nenaplněnosti a přesto, že jsme obklopení sítí virtuálních přátel, cítíme se osaměle. Vědci Wisconsin-Madisonské univerzity uskutečnili pokus, při kterém vystavili studenty stresující situaci, po které je kontaktovali rodiče a snažili se je utěšit. Jednu skupinu rodiče neutěšovali vůbec, druhou prostřednictvím IM, třetí prostřednictvím telefonu a čtvrtou osobně. Následně měřili u studentů hladinu oxytocinu a kortizolu (stresové markery). Telefonicky a osobně utěšovaní žáci následně prokazovali podstatně nižší hladinu těchto markerů, zatímco skupina utěšovaná prostřednictvím IM prokazovala stejnou hladinu jako skupina neutěšovaná vůbec. Ačkoliv vyjádření emocí v prostředí IM je možné prostřednictvím emocionálních ikon (smajlíků), některé nonverbální prvky klasické komunikace nahradit nelze, což s sebou při výhradním užívání IM komunikace nese značná rizika (Greenfieldová, 2015).

Výzkum, který proběhl v letech 2010 a 2011 v Itálii na výzkumném vzorku zhruba 50 000 lidí prokázal, že časté užívání sociálních sítí snižuje subjektivní vnímání pohody uživatelů v reálném životě. Vědci z Univerzity Sapienza v Římě se dotazovali respondentů *„jak je daný člověk spokojen se svým životem jako takovým v těchto dnech“*. Dále se dotazovali na to, jak často se respondenti vídají s přáteli, jak moc důvěřují lidem a na používání sociálních sítí. Samotné studium pak vycházelo ze souvislosti mezi těmito faktory. Jako hlavní negativní faktor vědci uvádějí ztrátu důvěry v lidi, důsledkem které ztrácejí lidé důvěru sami v sebe v souvislosti s nadměrným užíváním sociálních sítí. Interakce tváří v tvář totiž

posiluje vzájemnou důvěru a vnímání sebe v pozitivním světle. Celkově je ve studii vyvozen závěr, že vliv virtuálního života na vnímání spokojenosti v reálném životě je značně negativní. Výsledky této studie jsou o to závažnější, že nešlo o studii na malé, konkrétně vybrané skupině lidí, ale studie vzešla z poměrně obsáhlého, reprezentativního heterogenního vzorku cílových respondentů. (Ježek, 2014).

Jak jsem zmínil v předchozí podkapitole, na stejnou vlastnost se dá nahlížet různými pohledy, tedy jako na negativum i na pozitivum. Když vezmeme v úvahu pozitivum získávat díky sociálním sítím nové přátele, úplně stejně můžeme přátele nevhodným chováním na sociálních sítích ztrácet, například zveřejňováním statusů. Je to celkem logické. Lidé, které máme na sociálních sítích mezi přáteli, nás znají z různých kruhů (rodina, zaměstnání, škola, sport) a v rámci těchto kruhů od nás očekávají určité chování. Až do nedávna, kdy síť Google+ přišla s možností tyto lidi do kruhů rozdělit (služba Circles), tato možnost neexistovala a lidé si tuto skutečnost příliš neuvědomovali a globálním zveřejňováním statusů docházelo a dochází k rozdílnému vnímání. Často o nás lidé vědí více, než chceme a je to v důsledku naší vlastní neobezřetnosti nebo potřeby „pochlubit se“.

2 SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

Skupina autorů odborné literatury popisuje sociálně-patologický jev jako chování. Konkrétně „*takové jednání jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržíváním, nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince a prostředí, ve kterém žije a pracuje a ve svém důsledku pak vede k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003, str. 9)

2.1 Kyberšikana

Pojem „kyberšikana“ pochází původně z anglického slova „cyberbully“. M. Vašutková (2010) popisuje kyberšikanu jako známý problém v novém kabátě, který se vyvinul z tradiční šikany proměnou a modernizací společnosti. Jelikož je podle Vašutkové tradiční šikana s kyberšikanou nedílně spjata, sdílí základní projevy a rysy, je nutné se v bakalářské práci zabývat i tradiční šikanou.

Tradiční šikana

V současné době nenalezneme jednu univerzálně platnou definici šikany. Jedná se o jeden z druhů agresivních poruch chování. Ačkoliv během posledních čtyřiceti let zájem o zkoumání této poruchy značně stoupl, historie šikany může podle některých kreseb, objevených na stěnách v jeskyních, sahát hluboko do historie lidstva, takže rozhodně není ničím novým. Šikana je nejčastěji spojována s dospívajícími dětmi, ale ve skutečnosti prostupuje všemi věkovými kategoriemi. Před listopadem roku 1989 byl v naší zemi tento pojem spojován zejména s armádou, tehdy tomuto jevu však ještě nebyla věnována dostatečná reflexe. Existují různé, drobně se lišící a vzájemně se doplňující definice šikany. Například podle uznávaného etopeda a odborníka na šikanu Koláře (2001, sec. cit. Vašutková, 2010) je šikana úmyslné chování jednoho nebo více jedinců, kteří ubližují druhým, většinou opakovaně. Podle Bendla (2001, sec. cit. Vašutková, 2010) jde o fyzické, psychické, popř. kombinované ponižování slabších jedinců (většinou ve skupině) silnějšími jedinci. Agrese je cílem jednání, nikoli prostředkem k dosažení konkrétního zisku. Společnými charakteristickými znaky naplňující definici šikany jsou tedy podle odborníků záměrnost, opakování, asymetrie síly, samoučelnost a následky. Šikana má pět stádií: zrod ostrakismu (tzv. oťukávání), fyzická

agrese a přitvrzování manipulace, vytvoření jádra – jedná se o klíčový moment, přijmutí norem agresorů většinou a poslední nejzávažnější stádium totalita, neboli dokonalá šikana (Vašutková, 2010).

Na rozdíl od tradiční šikany u kyberšikany chybí fyzická forma teroru (s výjimkou níže popsaného *happy slappingu*). Je to z toho důvodu, že k naplnění podmínek definující kyberšikany je nutné, aby k záměrné zraňující činnosti docházelo prostřednictvím počítače, mobilního telefonu, či jiného elektronického přístroje (Hinduja a Patchin, 2009, sec. Cit. Vašutková, 2010). S vrozenou potřebou experimentovat, která je důležitým prvkem adolescence, přichází i potřeba experimentovat s různými rolemi. Prostředí sociálních sítí a internetu se k takovýmto experimentům výborně hodí, bohužel stejně výhodné podmínky nabízí experimentování s agresí. A to především díky anonymitě a tzv. disinhibici v chování na sociálních sítích. Disinhibovaným chováním rozumíme ztrátu zábrán v komunikaci a „odvážanost“, která by v offline světě nebyla možná. „Proč však k disinhibovanému chování na internetu dochází? Suler nabízí vysvětlení prostřednictvím šesti faktorů a popisuje jednotlivé prvky disinhibičního efektu:

- *Disociační anonymita: možnost skrýt svou identitu, díky čemuž se lidé cítí méně zranitelní než v reálném světě.*
- *Neviditelnost: dává lidem odvahu dělat věci, které by jinak nedělali. Ostatní nevidí náš výraz, stejně jako my nevidíme jejich – nevíme, jak druzí vypadají, když něco sledují, oni zase neznají naše reakce.*
- *Asynchronicita: komunikace přes internet neprobíhá nutně ve stejném čase; i pokud probíhá, stejně máme čas na rozmyšlenou, není třeba reagovat okamžitě.*
- *Solipsistická introjekce: na základě toho, jak se komunikační partner jeví, si o něm vytváříme obrázek, k němuž využíváme nejen to, co skutečně vidíme, ale také svou fantazii. V podstatě do toho obrázku promítáme své vlastní představy a přání. Výsledkem není reálný obraz druhého, ale směs některých charakteristik, viditelných prostřednictvím monitoru a našich vlastních představ o druhém (které jsou do značné míry odrazem spíše nás samých).*
- *Disociační imaginace: spojení solipsistické introjekce se specifickým prostředím internetu vede člověka k představě, že komunikace se odehrává v jiném – virtuálním – světě, mimo svět reálný, a není třeba hledět na následky.*

- *Minimalizace autority: na internetu nevíme, jaký společenský status má ten druhý; obavy, které plynou z otevření se před někým, kdo by mohl být autoritou či mít vyšší společenský status, tak mizí.*“ (Suler, 2004, sec. cit. Černá aj., 2013, str. 16)

Společnými jmenovateli tradiční šikany a kyberšikany pak zůstává opakované chování nebo nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Kyberšikana se může vyskytovat v různých formách, které popisuje v knize Kyberšikana Černá aj. (2013).

2.1.1 Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

V této situaci se agresor v online prostředí vydává za oběť. Agresor k tomuto chování volí různé prostředky, například vytvoření falešného profilu s identitou odpovídající oběti, které může a nemusí (záleží na druhu sociální sítě) obohatit o odcizené, či dobrovolně vydané fotky oběti. Pod tímto falešně vytvořeným profilem vystupuje nevhodným způsobem s úmyslem ublížit oběti (Kowalski a kol., 2008, sec. cit. Černá aj., 2013). Velkým rizikem je možnost vzniku vážných škod v sociálních vazbách mezi obětí a jejími přáteli v případě, že je agresor jménem oběti kontaktuje. Dalším způsobem je zcizení již vytvořené identity oběti, které nedá až zas tak velikou práci. Žáci si často navzájem sdělují své přihlašovací údaje na důkaz přátelství nebo třeba pro účel kontroly účtu z důvodu nepřístupnosti na internet. Z tohoto důvodu je důležitá prevence, která žáky na tento problém bude upozorňovat. (Willard, 2007, sec. cit. Černá aj., 2013)

2.1.2 Vyloučení a ostrakizace

U této formy chybí přímý prvek agrese. To ale neznamená, že by byla méně závažná, než formy ostatní. Jde o potlačení třetí základní lidské potřeby, kterou jeden z nejznámějších psychologů A. Maslow (2014) popisuje jako potřebu sounáležitosti, potřebu někam patřit. Oběť je vyloučena ze skupiny, kam by chtěla nebo měla patřit. Tento fakt je pro oběť díky nenaplnění výše zmíněné potřeby velmi bolestivý a frustrující. Jako příklad lze uvést skupinu na Facebooku, která sdružuje všechny žáky z konkrétní třídy kromě jednoho, kterého tam ostatní z nějakého důvodu nechtějí. Ostrakizace ve virtuálním prostředí může být paradoxně horší, než v prostředí reálném, protože ji vidí všichni. Často mnohem větší skupina lidí, než která by ji mohla vidět v reálném prostředí.

2.1.3 Flaming

Jako flaming označujeme prudkou hádku, která proběhne mezi dvěma či více uživateli v rovině virtuální komunikace. Výraz flaming je odvozený od anglického slova „flame“, které v doslovném překladu znamená plamen, tedy plamennou hádku. V této hádce agresor přistupuje k útočné rétorice, urážkám, nadávkám a porušuje (často nepsané) pravidla této virtuální komunikace (O'Sullivan, Flanagan, 2003, sec. cit. Černá aj., 2013). V tomto případě je velice těžké zevnějšku posoudit, zda se jedná o kyberšikanu. Samozřejmě je nutné prokázat záměr agresora oběť poškodit, zda oběť vnímá situaci jako ubližující atd.

2.1.4 Pomlouvání

Z názvu a definice vyplývá, že jde o uvádění nepravdivých informací o druhé osobě za účelem poškození nebo sociálního vyloučení této osoby. Cíleno je tedy především na přihlížející. Oběť se pomluvě těžko brání, v kyberprostoru šíření informace nabere vysokou rychlost a tato nepravdivá informace potom dál žije svým životem. Často rychleji a intenzivněji, než by tomu bylo v reálném prostředí.

2.1.5 Odhalení a podvádění

„Jde o odhalení a zveřejnění informací o oběti těm, pro které tyto informace nebyly určeny.“ (Kowalski a kol. 2008, sec. cit. Černá aj., 2013, str. 27). Nejčastěji jde o materiály osobního charakteru, jako intimní fotografie, videa, nebo třeba informace o sexuální orientaci oběti. Nezřídka agresor zveřejňuje celá vlákna komunikace s obětí. Oběť až do poslední chvíle agresorovi důvěřuje a předávané informace považuje za soukromé.

2.1.6 Happy slapping

Pro tento výraz zatím neexistuje český ekvivalent. Výraz vznikl původně v anglickém metru a během poslední doby se značně rozšířil. Situace, při které výraz vznikl, se stala tak, že skupina dospívajících fyzicky atakovala náhodného kolemjdoucího fackováním (v překladu z angličtiny znamená *to slap* fackovat), přičemž jeden ze skupiny agresorů celý incident natáčel na mobilní telefon a následně zveřejnil na internetu. Fyzické útoky se s vývojem happy slappingu nesoustředí již pouze na fackování, ale třeba na svlékání oběti a jiné útočné

chování, často se vzhledem ke své závažnosti nacházející až za hranou zákona (Kowalski a kol. 2008, sec. cit. Černá aj., 2013). Existují hojně medializované případy, kdy ponižující video, respektive jeho zveřejnění a šíření, vedlo až k sebevraždě oběti.

V poslední době se začaly vyskytovat alarmující a stále častější případy kyberšikany, kdy šikanovanou obětí není žák, ale samotný pedagog. Zvlášť známá je mediální kauza z února 2016, kdy studenti pražské průmyslové školy šikanovali pedagožku, která následně zemřela. (Bůnová, 2016).

2.2 Kyberstalking

Tento sociálně-patologický jev bývá často spojován s výrazem kyberharašení, od kterého se významově téměř neliší nebo liší jen minimálně. Podle Černé aj. (2013) je jediným odlišným faktorem těchto dvou jevů strach oběti o své fyzické bezpečí, který se dostavuje pouze u kyberstalkingu (agresor fyzickým ohrožením oběti často vyhrožuje, může jej i realizovat). Také bývá často chybně označován jako druh kyberšikany, ačkoliv se jedná o samostatný sociálně-patologický jev. V reálném prostředí má tento výraz ekvivalent ve výrazu „stalking“ (anglicky pronásledování), od kterého je odvozen. Jde o opakované zasílání zpráv agresorem prostřednictvím internetových messengerů (IM), krátkých textových zpráv (SMS) či multimediálních zpráv (MMS), obětí vnímané jako nepříjemné. Na rozdíl od flaminu jde o jednostrannou komunikaci, neboť oběť se snaží komunikaci s agresorem ukončit. Kyberstalking se může vyvinout často z nevinné konverzace, zpravidla s někým, koho oběť z reálného světa ani nezná, nebo zná jen málo. Zprvu příjemná komunikace se změní na komunikaci nepříjemnou, kterou oběť z nějakého důvodu nedokáže ukončit. Od roku 2010 je v České republice stalking v jakékoliv svojí formě (včetně kyberstalkingu) podle trestního zákoníku (§ 354, Zákon č. 40/2009 sb.) trestný.

Typologie stalkerů

M. Kopecký (2009) rozlišuje podle vztahu stalkera a oběti tři případy, kdy stalkerem je:

- a) Osoba, kterou oběť osobně zná a ví, že ji pronásleduje
- b) Osoba, kterou oběť osobně zná, ale neví, že ji pronásleduje
- c) Osoba, kterou oběť osobně nezná

Podle motivace Kopecký pak rozděluje stalkery do sedmi skupin. Jelikož sedmou skupinou je kyberstalker, jehož definici již známe, definujeme skupin pouze šest. Každý typ stalkera z těchto šesti skupin může provádět stalking formou kyberstalkingu.

Bývalý partner

Většinou se jedná o člověka neschopného přijmout ukončení vztahu s obětí. Tento vztah nemusí být nutně intimní nebo partnerský, ale může jít i o vztah obchodní nebo například terapeutický. Stalker pociťuje mimo frustraci ze ztráty také hněv, žárlivost, pomstychtivost a zármutek. Může se také kvůli odmítnutí cítit ponížene z důvodu narcistní představy o sobě. Oběti se snaží převážně ublížit, pomstít se jí.

Uctívač

Uctívač usiluje primárně o získání pozornosti oběti, navázání vztahu s ní, akceptaci své osoby obětí. Předpokládá, že oběť bude stalkerovy city a snahy opětovat. Pokud je stalker odmítnut, následuje změna chování s proměnou ve výhrůžky, snahu oběť poškodit, nebo případné násilné chování. Vzorovým příkladem tohoto typu jsou pronásledovatelé celebrit.

Neobratný nápadník

Do této skupiny spadají sociálně neobratní útočníci, kteří díky tomuto handicapu jen těžko navazují romantické nebo intimní vztahy, obecně se těžko seznamují. Mají však o sobě narcistní představy. Chybí jim dostatek empatie, snaží se s obětí navázat fyzický kontakt. K výhrůžkám se většinou neuchylují, patří mezi méně nebezpečné a vytrvalé stalkery.

Ublížený pronásledovatel

Jedná se o osobu, která se na základě skutečné nebo domnělé újmy snaží oběti pomstít. Uchyluje se ke slovním nadávkám, výhrůžkám, může dojít i k útokům na domácích mazlíčcích. K fyzickému násilí se tento typ odváží ojediněle. Obtěžování stalkerovi přináší potěšení z pocitu kontroly a moci nad obětí. Tento typ bývá velmi vytrvalý.

Sexuální útočník

Tato skupina zahrnuje jen velmi malé množství stalkerů. Jde často o sexuální devianty s podprůměrnou inteligencí, jejichž motivem je potřeba sexuálního uspokojení. Oběť bývá vystavována exhibicionismu, voyeurství, obscénním zprávám apod.

Poblouzněný milovník

Tento typ stalkera je zamilovaný do své oběti a veškeré její chování interpretuje jako lásku k němu. Stalker může trpět paranoiou. Stalker si obvykle vybírá oběť s vyšším sociálním statutem, nereaguje na právní řešení (policie, soud) a pokud se nedostane do péče psychologa, zpravidla ve stalkingu dál pokračuje.

2.3 Kybergrooming

Jde o jeden z nejnebezpečnějších sociálně-patologických jevů, kdy dospělá osoba usiluje prostřednictvím sociálních sítí přimět dítě (ve výjimečných případech může jít i o dospělé oběť) k osobní schůzce s cílem pohlavně jej zneužít. Útok kybergroomera prochází pěti etapami, přičemž je kladen důraz na získání důvěry oběti. Velmi často útočníci trpí pedofilií (E-bezpečí, 2008). Jako i u ostatních sociálně-patologických jevů je nejlepší obranou proti kybergroomingu prevence, která spočívá zejména v dobré komunikaci rodičů s dětmi a důvěrném vztahu mezi nimi. Je nutné děti informovat, jaká nebezpečí jim hrozí a jak se jim vyhnout.

- 1. Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť:** útočník se staví do role přítele oběti, snaží se v oběti vzbudit důvěru. Sbírá potřebné informace (bydliště, telefonní číslo) a za záminkou nepochopení okolí problémům dítěte se snaží dítě izolovat.
- 2. Podplácení dárky či různými službami:** útočník se snaží o upevnění vztahu s obětí například penězi, elektronikou, značkovým oblečením nebo drahými hračkami. Může se jednat i o služby typu kino, předplacení služeb u mobilního operátora. Dávání darů se jeví jako nezištné.
- 3. Vyvolání emoční závislosti oběti na útočnickovi:** díky předaným intimním informacím útočnickovi se vztah ještě více prohlubuje a dítě se stává na útočnickovi emočně závislé. V tuto chvíli již dítě považuje útočníka za svého důvěrného přítele.
- 4. Osobní setkání:** Pokud k této fázi v předchozích etapách ještě nedošlo, ve fázi emoční závislosti oběti na útočnickovi k této fázi dříve či později dojde ať na veřejném místě, jako je park, diskotéka, kino, nebo přímo u útočníka doma.
- 5. Sexuální obtěžování:** Jde o poslední fázi kybergroomingu, kdy je dítě sexuálně obtěžováno nebo zneužito.

V České republice se s kybergroomingem setkáme stejně jako kdekoliv jinde v Evropě. Dokumentované jsou případy, kdy kybergroomer kontaktoval děti prostřednictvím různých internetových seznamek a nabízel jim peníze či různé dary. Jakmile pak došlo ke kontaktu dítěte a kybergroomera, došlo k sexuálnímu styku (E-bezpečí, 2008).

2.4 Další sociálně-patologické jevy

Jedním z dalších závažných sociálně-patologických jevů, které v kontextu se sociálními sítěmi popisuje odborná literatura, je riziko vzniku závislostního chování. Toto závislostní chování pak vykazuje stejné znaky jako chování, které ve skriptech „*Sociální patologie*“ popisují P. Mühlpachr a M. Vavřík (2010) jako závislost na internetu, tzv. „netomanii“. Jedná se o druh závislosti primárně psychický, nikoliv fyzický, který je přirovnáván k nejznámější nedrogové závislosti – patologickému hráčství. Tuto závislost charakterizuje ztráta sebeovládání a touha po druhu chování, které směřuje k takovému prožívání, které dotyčný člověk vnímá jako příjemné. Dítě, které naplňuje charakteristiku tohoto závislostního chování, tráví u počítače nebo mobilního zařízení nadměrné množství času, a to bez jakéhokoliv cíle. Má nutkavou potřebu počítač, nebo mobilní zařízení neustále kontrolovat, neustále aktualizuje informace na sociálních sítích. U dítěte se dostavuje nutkavá potřeba připojení na sociální síť kdykoliv, kdy se věnuje jiné aktivitě. V důsledku tohoto problému přestává jevit zájem o okolí a aktivity, které jej dříve uspokojovaly. Následkem tohoto chování vznikají fyzické potíže, mezi které lze zařadit průběžné poškozování krční páteře, které v řetězci následků způsobuje špatné držení těla, které zhoršuje funkci krevního oběhu. Další fyzickou potíží je poškozování zraku, které vzniká kvůli dlouhodobému soustředění pohledu do stejného místa (monitoru) ze stejné vzdálenosti, které zrakový orgán nadměrně unavuje. Únavou trpí celý organismus, únavou, kterou si dítě nepřipouští. Následkem tohoto přetížení mozek vyplavuje excitační aminokyseliny, které způsobují zvýšené odumírání neuronů, následkem čehož dochází i k odrazu závislosti ve sféře psychické. K psychickým potížím v důsledku této závislosti lze zařadit obtížnější soustředěnost, pokles pozornosti. Neposledním problémem patologického zneužívání sociálních sítí je zpravidla pokles sociálního statusu dítěte. Rizikem je částečné nebo úplné sociální vyloučení. Z hlediska prevence vzniku závislosti na sociálních sítích je důležitý přístup rodičů a uspokojení reálných mezilidských vztahů. Pokud reálné mezilidské vztahy uspokojeny nejsou, je riziko vzniku závislostního chování podstatně vyšší.

Mary Muller (2014) ve své knize dále zmiňuje termín „Sexting“, který jako všechny předešlé výrazy spojuje dvě slova, která v překladu z angličtiny znamenají „sex“ a „textování“ a jde o zasílání fotografií či videí se sexuálním obsahem prostřednictvím elektronických médií. Děti se vytahují a mají potřebu zapůsobit na ostatní odjakživa. A vzhledem ke skutečnosti, že každý mobilní telefon dnes disponuje fotoaparátem s možností nahrávání, jsou možnosti učinit tak formou sextingu velice otevřené. Co si ale téměř žádné dítě neuvědomuje je fakt, že po stisknutí tlačítka „odeslat“ nelze tuto fotografii či video vzít zpět. V důsledku nedostatku předvídativosti se tak důvěřivě vystavují riziku kyberšikany, která může vést k závažným psychickým problémům nebo krajně i k sebevraždě dítěte. Děti si také nejsou vědomy toho faktu, že sexting je mezi nezletilými nelegální. V USA je trestné, aby osoby mladší 18 let posílaly, nebo vlastnily takovéto zprávy. Z hlediska tamní legislativy se jedná o šíření dětské pornografie a v tomto kontextu je na celý akt pohlíženo. Pachatelé se vystavují riziku stíhání a záznamu v registru pachatelů sexuálních deliktů. Stejně tak tomu je i v ČR. Přestože sex mezi mladistvými je legálně povolený od 15 let, hranice pro pořizování fotografického a filmového materiálu se sexuálním podtextem je podle zákona stanovena od 18 let (§ 192 Zákon č. 40/2009 sb.).

Jako poslední sociálně-patologický jev stojí určitě za zmínku „trolling“. Trolling byl dříve vnímán pouze jako odesílání provokativních zpráv, v současnosti je však potřeba termín redefinovat, jelikož v současnosti zahrnuje, kromě odesílání informací či zpráv obtěžujících i provokujících a útočných. Současný trolling dále lze rozdělit na trolling „kudos“ a „harm“. Cílem první formy je pobavit internetové publikum, cílem druhé formy je nějakému uživateli ublížit. V praxi se většinou setkáváme s kombinací obou zmíněných forem. Od dalších forem antisociálního chování (např. kyberšikany) se trolling odlišuje charakteristickými rysy, kterými jsou agrese, podvádění, narušování vztahů a snaha mít úspěch. Jako konkrétní případ trollingu v České republice lze uvést příklad útoku na známého herce Zdeňka Svěráka, kdy trollové založili na Facebooku diskuzní skupinu *Znásilnil mě Zdeněk Svěrák* a pod falešnými profily napadali herce obviněním z pedofilie. S příchodem nových multimediálních technologií se začala vyvíjet nová forma trollingu, tzv. „webcam trolling“. Tato forma v praxi funguje tak, že na základě fiktivní video smyčky poskytnuté oběti trollem oběť poskytne trollovi svůj reálný intimní záznam, kterým potom troll může oběť vydírat nebo jí jinak ublížit (Kopecký a kol., 2015).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkum byl realizován na žácích 2. stupně vybraných brněnských základních škol ve věku 11-16 let a mapuje informovanost žáků o negativních jevech provázejících využívání sociálních sítí. Výzkumný vzorek zahrnuje 150 validních ze 154 odevzdaných responzí a proveden byl v období únor – březen 2016. Čtyři dotazníky byly vyřazeny z důvodu neuvedení pohlaví, věku, nebo obojího. Ze 150 odevzdaných validních dotazníků byly zkoumány názory 68 dívek a 82 chlapců.

3.1 Cíle a metodologie výzkumného šetření

Hlavním cílem mé práce je zjistit, zda jsou děti dostatečně informovány o rizicích a negativních jevech provázejících využívání sociálních sítí. Ačkoliv internetové sociální sítě a moderní komunikační technologie nás provází na každém kroku, osvěta v oblasti prevence sociálně-patologických jevů, souvisejících s užíváním těchto sítí a technologií, není dostatečná. Dílčí cíle výzkumného šetření zjišťují, jaký druh sociálních sítí žáci využívají, jak často, zda jsou informováni o rizicích spojených s jejich využíváním rodiči, zda při využívání používají reálné nebo fiktivní údaje, v několika výzkumných otázkách je pozornost zaměřena konkrétně na kyberšikanu a na zájem o prevenci a její realizaci v rámci edukačně-výchovného procesu na základních školách.

Výzkumný projekt zahrnuje průzkum kvantitativního charakteru, jehož hlavní technikou je nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce (viz příloha č. 1), zaměřený na zodpovězení hlavního i dílčích cílů výzkumného šetření. Dotazník kombinuje uzavřené a polouzavřené otázky.

Stanovení hypotéz:

H1: Rodiče neinformují své děti o bezpečném chování na sociálních sítích.

H2: Více jak tři čtvrtiny žáků využívají více než jednu sociální síť.

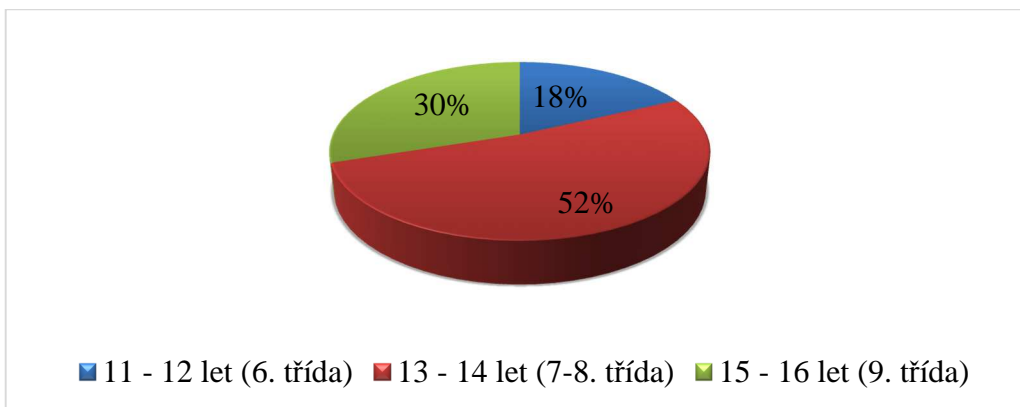
H3: Žáci se osobně setkali s kyberšikanou.

H4: Žáci jeví zájem o preventivní program v rámci školství.

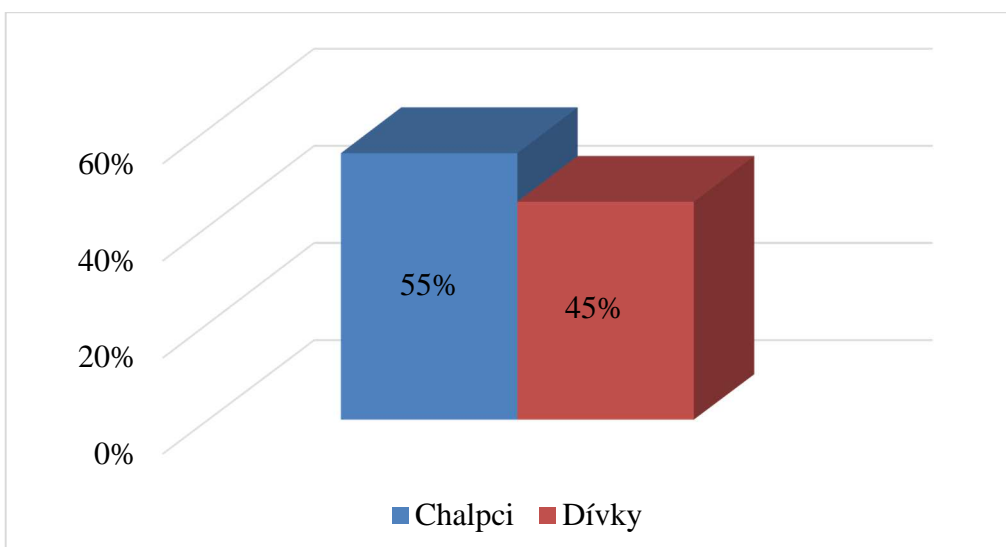
3.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Věk	11 - 12 let (6. třída)		13 - 14 let (7-8. třída)		15 - 16 let (9. třída)		Celkem	
	150	100%						
Chlapci	17	11%	38	25%	27	18%	82	55%
Dívky	10	7%	40	27%	18	12%	68	45%

Tab. č. 1: Věk a pohlaví žáků

Graf č. 1: Věkové zastoupení respondentů

Graf č. 2: Genderové zastoupení respondentů

Z výzkumného vzorku 150 validních respondentů je ve věku 11 – 12 let (6. třída) 18% žáků, ve věku 12 – 13 let (7-8. třída) 52% a ve věku 14 – 15 let (9. třída) 30% žáků. V genderovém zastoupení je 55% respondentů mužského pohlaví a 45% respondentů pohlaví ženského.

3.3 Prezentace výsledků

Dotazník jsem konstruoval tak, aby otázky byly pro žáky co nejsrozumitelnější a prokázaly, zda jsou žáci dobře informováni v oblasti prevence sociálně-patologických jevů souvisejících se sociálními sítěmi a internetem, zda o tuto prevenci jeví zájem, jakým způsobem sociální sítě využívají a zda jsou rizika související s užíváním sociálních sítí reálná. Z 15 otázek jsou dvě informující o charakteristice výzkumného vzorku, jedna výčtová o používaných sociálních sítích. Většina ostatních otázek je uzavřených s jednou možnou odpovědí, u jedné otázky je jedna z možností odpovědi podmíněna vysvětlením. Dotazník je anonymní.

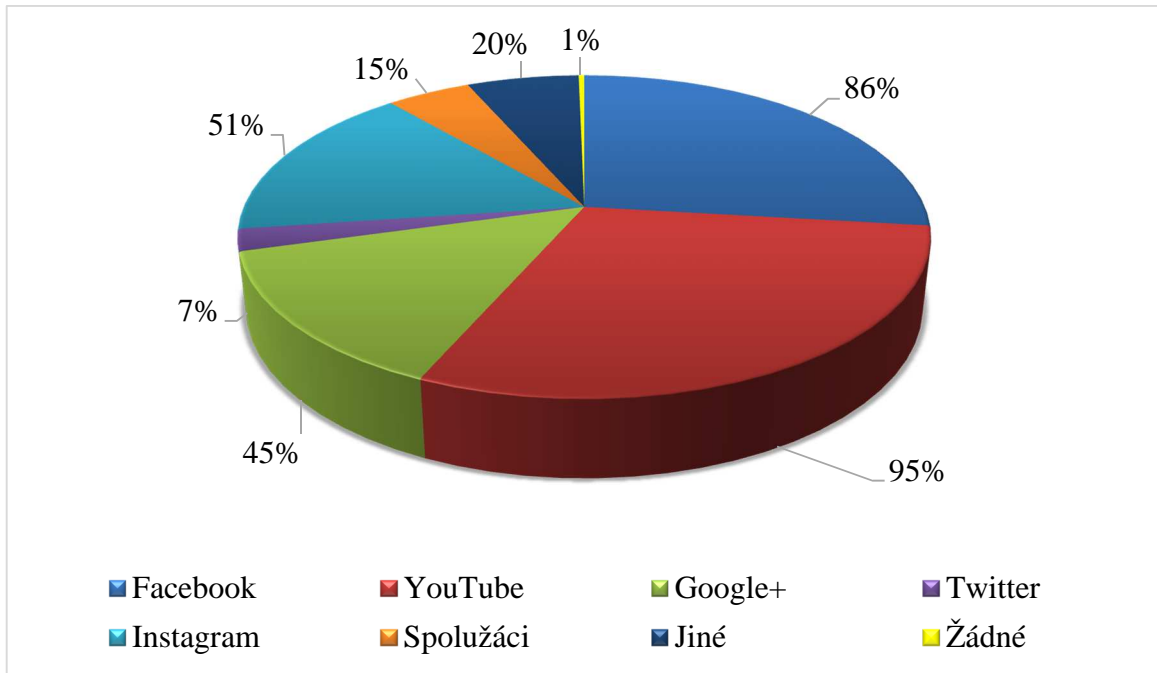
Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku

	Facebook	YouTube	Google+	Twitter	Instagram	Spolužáci	Jiné	Žádné
Celkem	129	142	68	11	77	22	30	2
Dívky	60	66	29	3	42	13	16	0
Chlapci	69	76	39	8	35	9	14	2

Tab. č. 2: Druhy využívaných sociálních sítí

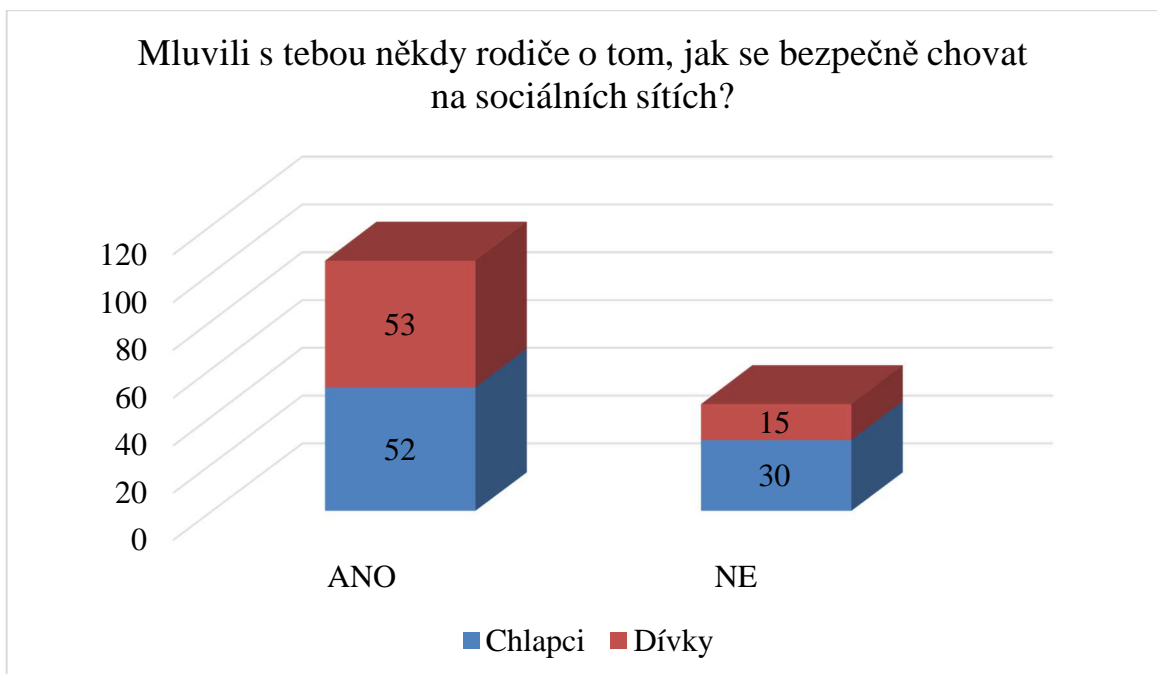
Pozn. Jedna nebo více správných odpovědí

Nejčastěji užívanou sociální sítí není překvapivě Facebook, který je s počtem 129 uživatelů ze 150 až na druhém místě. Na prvním místě se se 142 žáky umístila sociální síť Youtube. Většina žáků, která však tuto sociální síť uvedla, ji pravděpodobně nevyužívá aktivně, ale pouze ke shlížení videí na této síti umístěných. Pouze 2 respondenti mužského pohlaví uvedli, že nevyužívají žádné z nabízených sociálních sítí.

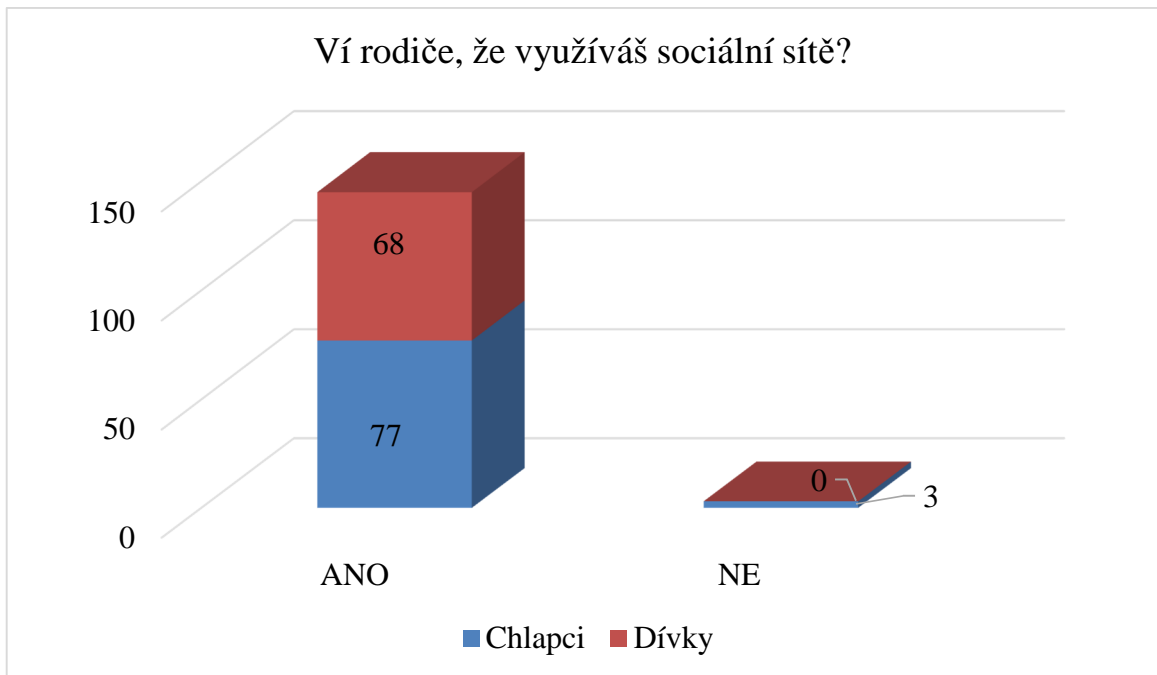
Graf č. 3: Druhy využívaných sociálních sítí

Pozn. jedna nebo více správných odpovědí

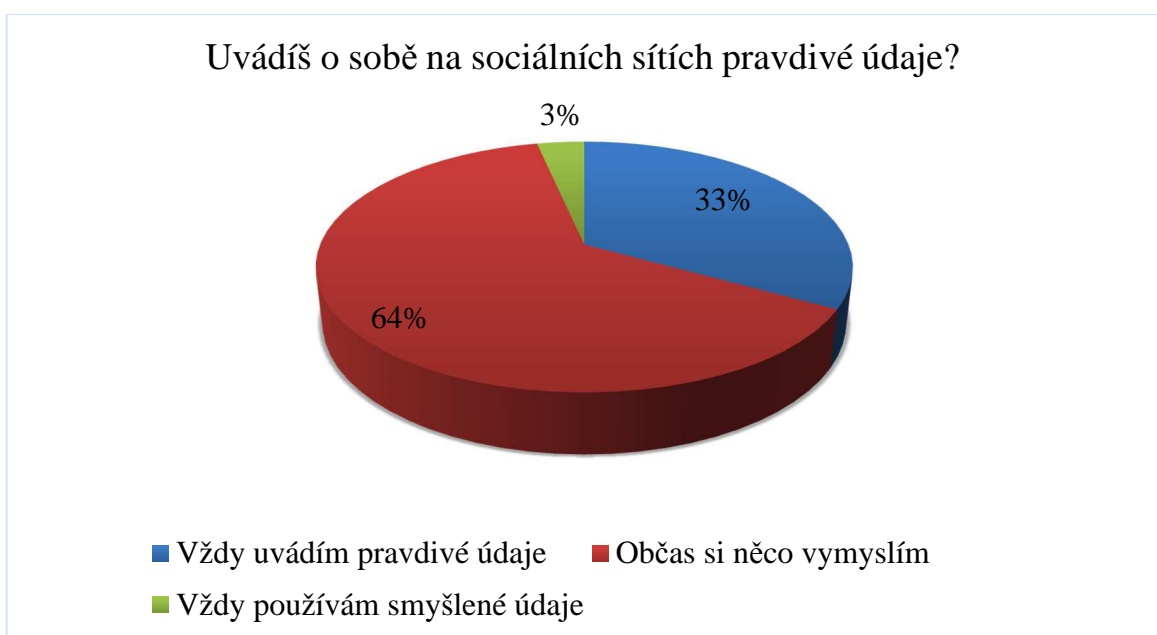
Graf č. 4: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích

Podle výzkumného šetření bylo 105 (70%) dotázaných žáků rodiči informováno o bezpečném chování při užívání sociálních sítí, 45 (30%) jich informováno nebylo.

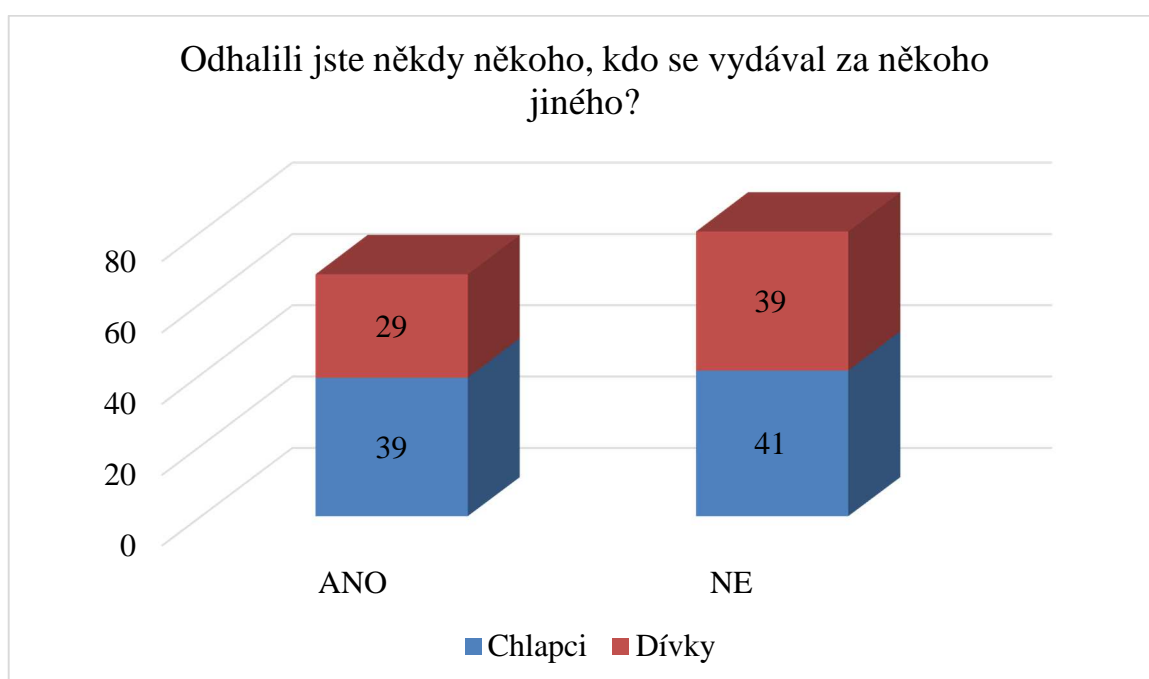
Graf č. 5: Informovanost rodičů o faktu, zda jejich děti využívají sociální sítě

Téměř všichni rodiče (98%) dětí, které využívají sociální sítě, jsou o tomto faktu informováni. O tomto faktu nevědí rodiče pouze 3 dětí (2%). Dva respondenti, kteří odpověděli, že nevyužívají žádné sociální sítě, byli z výzkumného vzorku u otázek tohoto typu vyřazeni, proto celkový konečný součet respondentů pro tuto otázku činí 148.

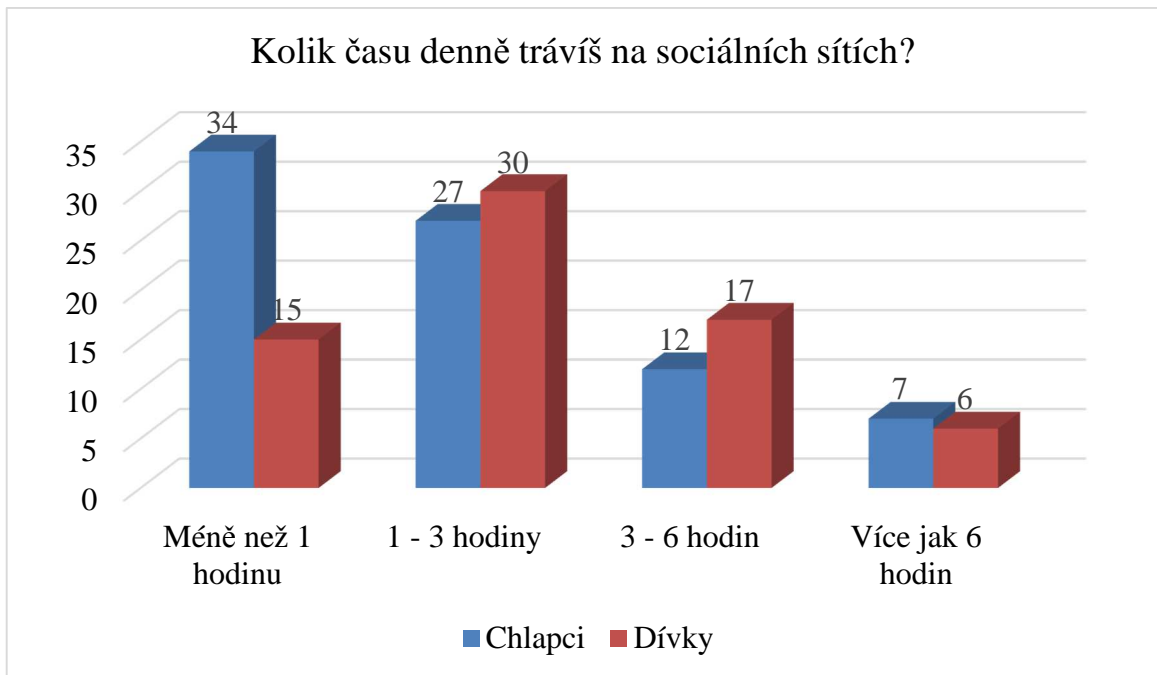
Graf č. 6: Pravdivost žáky uváděných osobních údajů na sociálních sítích

Na otázku, zda o sobě žáci uvádí na sociálních sítích pravdivé údaje, odpovědělo 49 (33%) žáků kladně, 94 (64%) odpovědělo, že si občas něco vymyslí a 5 žáků (3%) odpovědělo, že používají pouze fiktivní údaje. Vzhledem k podmínkám používání Facebooku, které stanovují minimální věk pro registraci na 13 let, četnosti uživatelů této sítě plynoucí z odpovědí na otázku č. 3 a počtu respondentů z výzkumného vzorce nedosahující věku 13 let, byla odpověď č. 2 k nejpočetnějšímu zastoupení predikována. Fakt, že většina žáků nějakým způsobem falšuje svoji virtuální identitu, dokazuje potřebu žáků s touto identitou experimentovat (Šmahel, 2003).

Graf č. 7: Odhalení osob s falešnou virtuální identitou

Rozdíl v odpovědích na tuto otázku je nepatrný. Kladně odpovědělo 68 (46%) respondentů, záporně potom 80 respondentů (54%). Je varovné, ale bohužel dost reálné, že téměř polovina dotázaných se ve virtuálním světě internetových sociálních sítí setkala s osobou disponující falešnou identitou. Ačkoliv se ve většině případů jedná o relativně neškodné robotizované systémy, jenž tyto falešné profily vytvářejí za marketingovými účely, v některých případech může jít o vážné riziko například pedofila vyhledávající svou oběť, nebo osobu představující jiné nebezpečí. Rozhodně je důležité odhalení výskytu takové osoby nebrat na lehkou váhu a nahlásit ji k prošetření správci sítě.

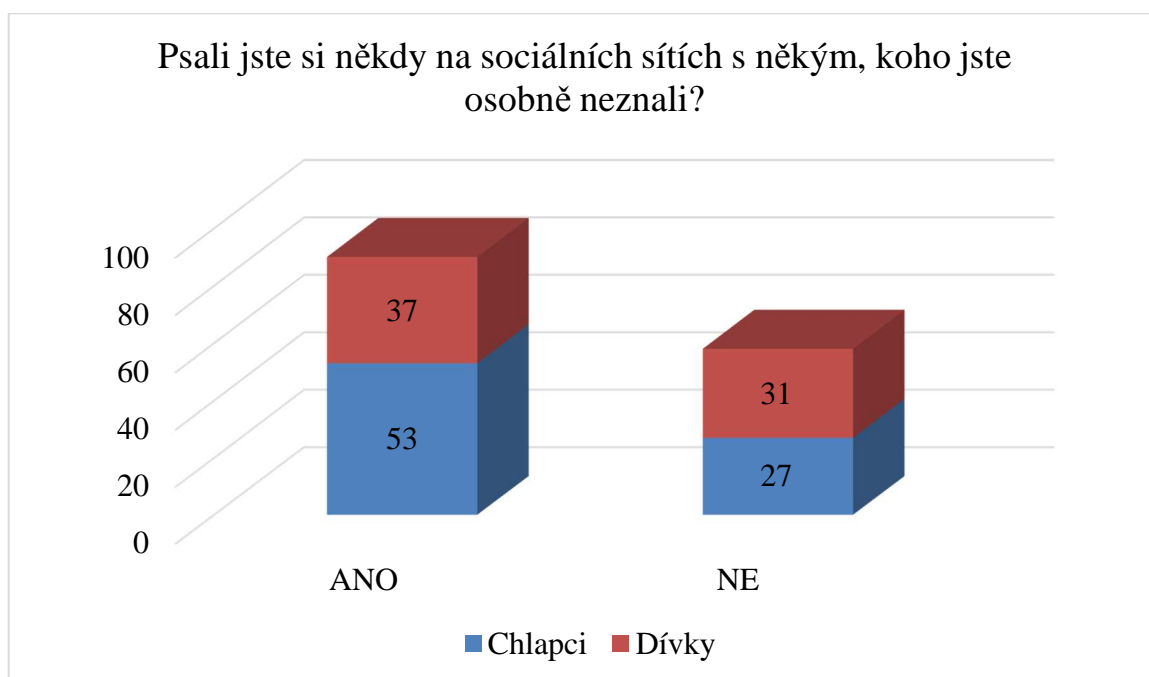
Graf č. 8: Čas strávený na sociálních sítích

Z uvedeného grafu je evidentní, že v poměrovém zastoupení tráví dívky na sociálních sítích více času, než chlapci. Je pozitivní, že třetina žáků tráví na sociálních sítích méně, než jednu hodinu denně. Oproti tomu skutečnost, že 13 žáků (9%) tráví na sociálních sítích více jak šest hodin denně, v pořádku určitě není.

Graf č. 9: Využití zařízení zprostředkávající přístup na sociální sítě

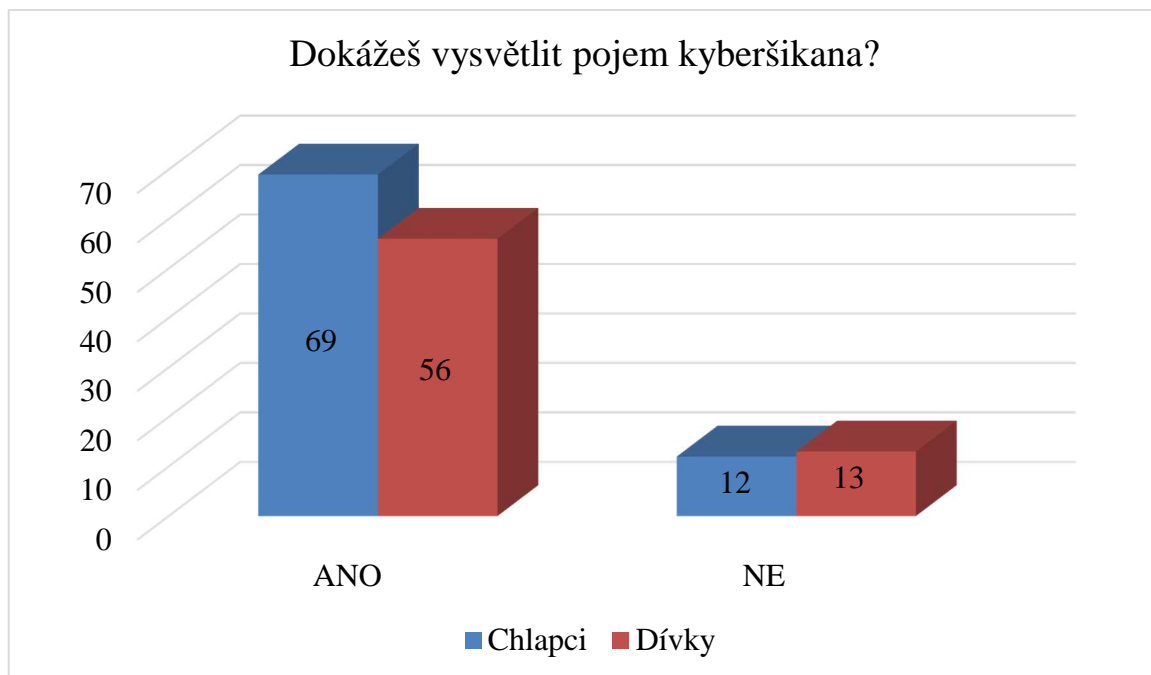
Nejčastěji využívanou formou připojení, kterou uvedlo 91 respondentů (61%) je připojení prostřednictvím chytrého telefonu. Vzhledem k dostupnosti těchto zařízení a rapidnímu poklesu cen za poskytování mobilního datového připojení to není nic překvapivého, nicméně negativem, které s sebou přináší tato technologie je, že takovýto přístup nelze nijak kontrolovat. Přes tablet se připojuje 17 žáků (12%) a 40 žáků (27%) se připojuje prostřednictvím notebooku, nebo stolního počítače.

Graf č. 10: Navazování kontaktu s cizími osobami

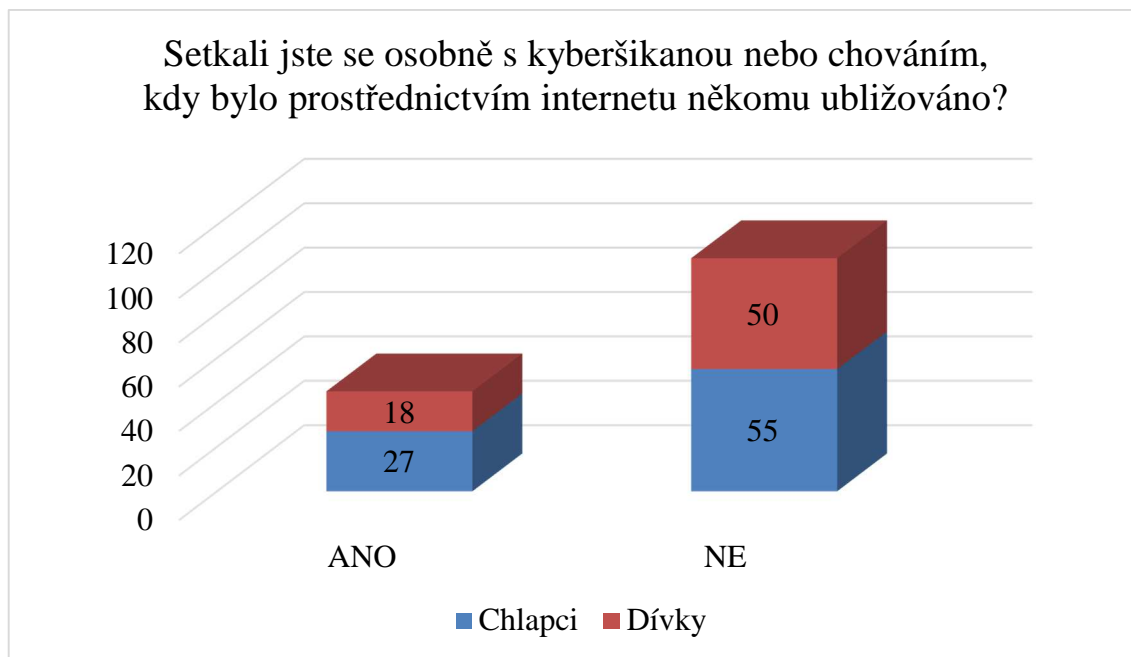
Dívky se v prostředí navazování kontaktů s cizími lidmi chovají o něco obezřetněji, než chlapci. Ve výsledném součtu obou pohlaví ale převažuje 90 respondentů (61%), kteří se nebojí za různými účely komunikovat na sociálních sítích s cizími lidmi. Takovéto komunikaci se straní 58 respondentů (39%). Navazování kontaktů na sociálních sítích s cizími lidmi s sebou může nést podobná rizika související s otázkou č. 7, tedy že může jít o fiktivní profil, nebo nebezpečnou osobu, popřípadě se můžeme setkat s kombinací obou rizik. Na druhou stranu může mít tato forma seznamování z hlediska sociologie i pozitivní přínos.

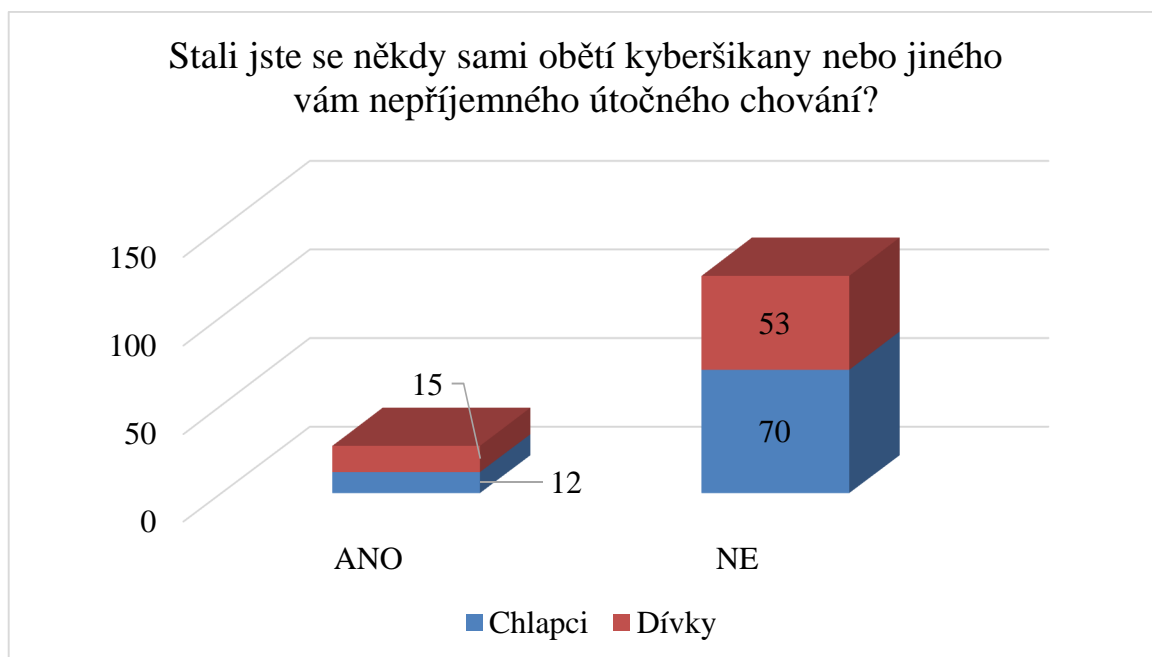
Graf č. 11: Znalost pojmu kyberšikana

Kladná odpověď na tuto otázku byla podmíněná rozepsáním tohoto pojmu, aby respondent prokázal, zda tomuto pojmu skutečně rozumí. Přesnou definici kyberšikany neuvedl ve své odpovědi ani jeden respondent, jako kladně zodpovězené otázky byly tedy brány i částečné definice a odpovědi, že se jedná o internetovou formu tradiční šikany. Jako vyřazené, tedy záporně zodpovězené otázky byly brány i otázky s kladnou odpovědí, avšak velmi se odlišující od skutečné definice tohoto pojmu nebo s definicí zcela chybějící. Do výzkumného vzorku byli zahrnuti i respondenti nevyužívající žádné sociální sítě, kteří byli ze zodpovídání předchozích otázek na základě podmínky zahrnující užívání sociálních sítí vyloučeni. Celkový počet respondentů u této otázky tedy činil opět 150. Z tohoto počtu alespoň obecně rozumí pojmu kyberšikana 125 respondentů (83%). Zbývajících 25 respondentů (17%) buď odpovědělo negativně nebo kladně bez definice, či s definicí chybnou. Genderový rozdíl u odpovědí na tuto otázku nebyl patrný, dívky i chlapci odpovídali rovnoměrně, převážně kladně.

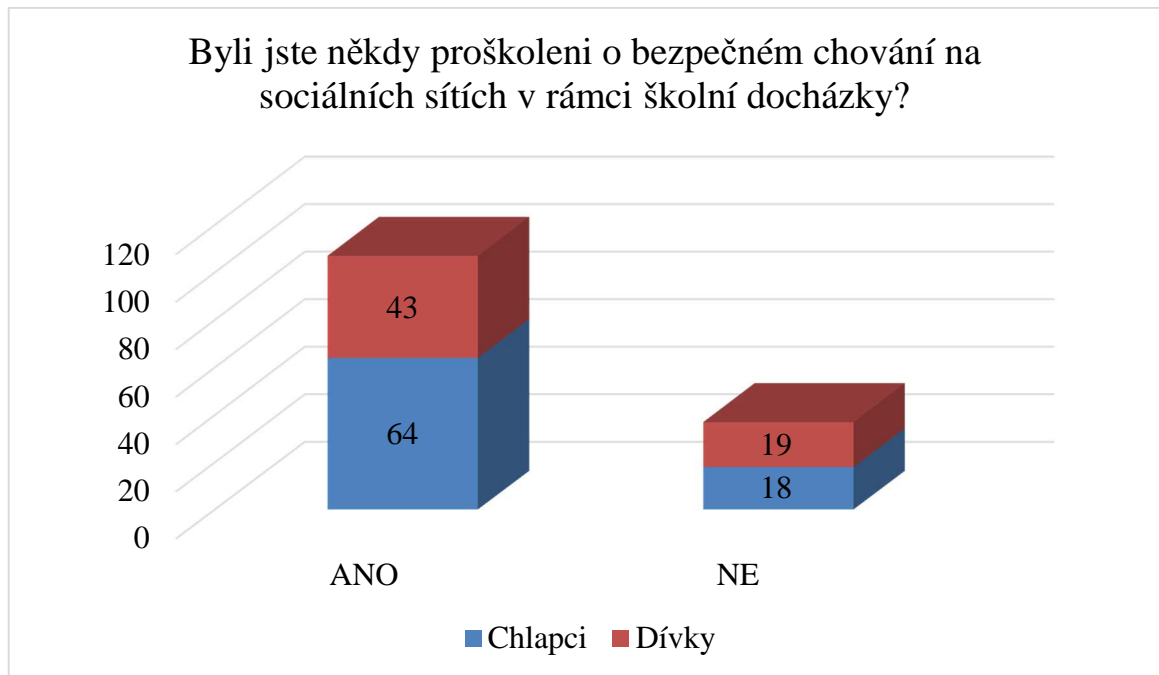
Graf č. 12: Osobní kontakt s kyberšikanou nebo s jiným ubližujícím jednáním

I přesto, že 105 žáků (70%), tedy většina uvádí, že se s kyberšikanou, ani jiným jednáním, kdy bylo někomu jinému prostřednictvím internetových sítí ubližováno nesetkali, je součet 45 žáků (30%), kteří uvedli, že ano, dost znepokojující. Je důležité, aby žáci byli poučeni, jak se v těchto situacích mají zachovat.

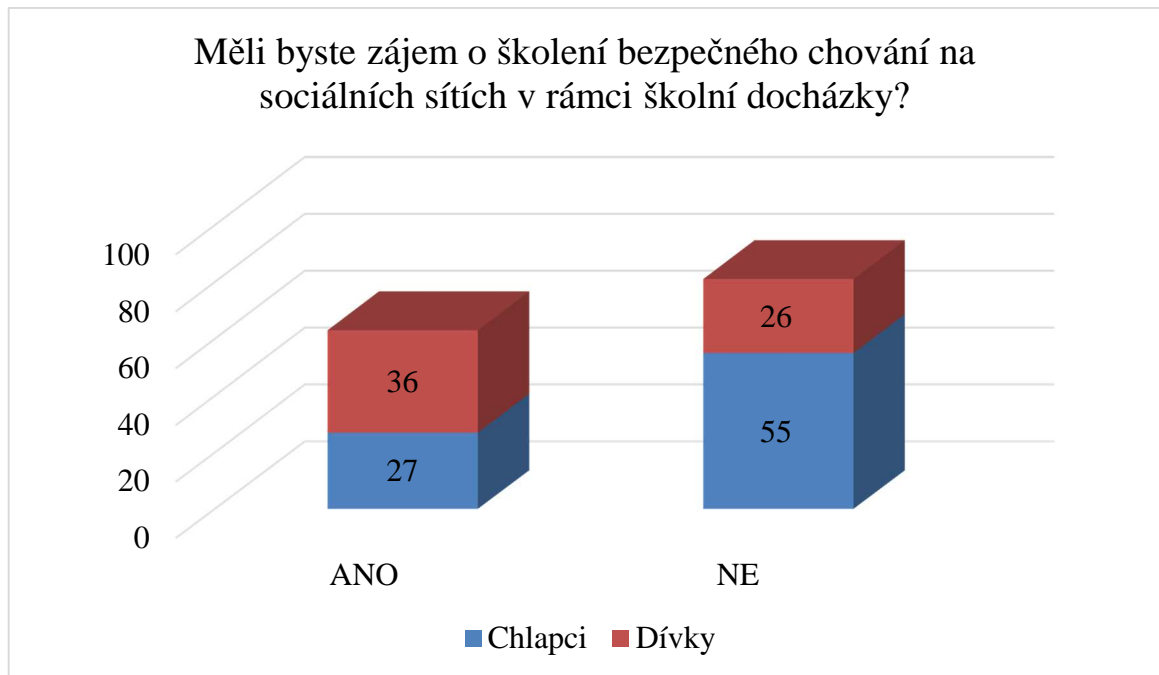
Graf č. 13: Vlastní zkušenost s kyberšikanou nebo s jiným útočným chováním

Oproti předchozí otázce byl součet kladných odpovědí na otázku, zda se žáci sami stali někdy obětí kyberšikany, či jiného útočného chování, nižší. Jen 27 žáků (18%) odpovědělo, že ano. Zbýlých 123 žáků (82%) se vyjádřilo negativně. Jako opatření doporučují konfrontovat napadené žáky s odborníkem.

Graf č. 14: Poskytování prevence v rámci školní docházky

Většina žáků již byla v rámci preventivních programů navštěvovaných základních škol ohledně bezpečného chování na sociálních sítích proškolená. Ze 150 respondentů 107 (71%) odpovědělo, že ano, zbylých 43 respondentů (29%) proškolení teprve čeká, nebo nebylo na školení z nějakého důvodu přítomno.

Graf č. 15: Zájem o prevenci v rámci školní docházky

Z grafu vyplívá, že žáci převážně nejeví zájem o preventivní program bezpečného chování na sociálních sítích v rámci školní docházky. O preventivní program jeví zájem 63 (44%) respondentů, zájem nejeví 81 (56%) respondentů. Z pohledu pohlaví jeví dívky více zájem o prevenci, než chlapci. Šest respondentů nevedlo žádnou akceptovatelnou odpověď, proto byli z výzkumného vzorku vyřazeni.

3.4 Testování hypotéz

Analýza hypotéz porovnává, zda jsou děti připraveny na nástrahy číhající na sociálních sítích již z domu, zda je tato osvěta žádoucí a potřebná a zda žáci základních škol sami jeví zájem o informovanost bezpečného chování v rámci sociálních sítí.

H1: Více jak tři čtvrtiny žáků využívají více než jednu sociální síť.

První hypotéza byla stanovena z důvodu potřeby zjištění, jak moc jsou sociální sítě žáky používány a zda je potřeba vzdělávání v oblasti bezpečného chování na těchto sítích důležitá a aktuální. Pro testování byla použita otázka č. 3 a pro vyvrácení nebo potvrzení hypotézy byla otázkou stanovena hranice 75% respondentů. Pro zjednodušení jsme si stanovili pro počet používaných sociálních sítí proměnnou n .

Počet sítí	Počet respondentů	
$n = 0$	2	1%
$n = 1$	9	6%
$n > 1$	139	93%
Celkem	150	100%

Tab. č. 3: Počet využívaných sociálních sítí

Graf č. 16: Počet využívaných sociálních sítí

Aby hypotéza 1 byla potvrzena, musí platit, že $(n > 1) > 0,75$. Z výsledků šetření vyplývá, že $(n > 1) = 0,93$.

Hypotéza 1 byla verifikována.

H2: Rodiče neinformují své děti o bezpečném chování na sociálních sítích.

Pro ověření hypotézy H2 byla použita otázka č. 4. „*Mluvili s tebou někdy rodiče o tom, jak se bezpečně chovat na sociálních sítích?*“ Rozdíl pohlaví pro vyhodnocení hypotézy nebyl brán v potaz, v prezentaci výsledků byl brán pouze jako doplňující. Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy byla stanovena nadpoloviční většina výsledné četnosti odpovědí.

Odpověď	Počet respondentů	
Ano	105	70%
Ne	45	30%
Celkem	150	100%

Tab. č. 4: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích

Graf č. 17: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích

Z grafu č. 17 je patrné, že žáci, kteří jsou rodiči informováni o bezpečném chování na sociálních sítích, převažují 70% nad 30% žáky, kteří o takovém chování informováni nejsou.

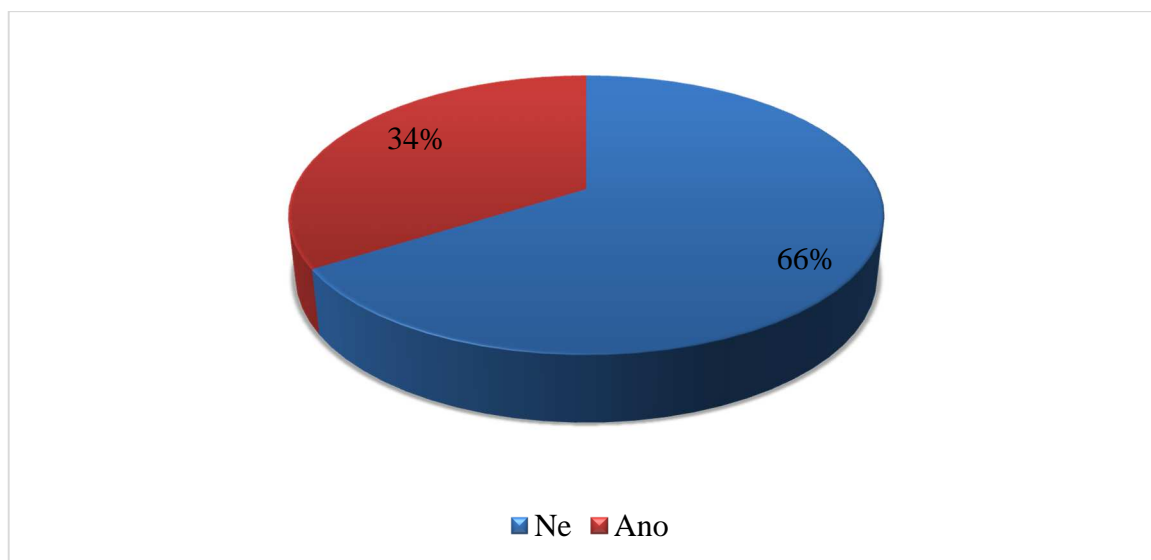
Hypotéza 2 byla falzifikována.

H3: Žáci se osobně setkali s kyberšikanou.

Testování hypotézy H3 je podmíněno znalostí pojmu kyberšikanou, proto konečný počet respondentů pro testování této hypotézy určuje kladná odpověď na otázku č. 11. Z prezentace výsledků (viz graf č. 11) tedy víme, že výzkumný vzorek zahrnuje 125 kladně odpovídajících respondentů hodících se pro testování hypotézy H3. Další testování vychází z otázek č. 12 a 13, kdy pro potvrzení této hypotézy se nám hodí ti respondenti, kteří odpověděli kladně alespoň na jednu z těchto otázek. Hypotézu vyvrací respondenti, kteří odpověděli záporně na obě dvě otázky. Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy byla opět stanovena nadpoloviční většina výsledné četnosti odpovědí. Rozdíl mezi pohlavími nebyl brán v potaz.

Kombinace odpovědí	A/A		A/N		N/A		N/N	
Počet respondentů	17	14%	21	17%	4	3%	83	66%
Celkem	42		34%		83		66%	

Tab. č. 5: Žáci s osobním kontaktem s kyberšikanou

Graf č. 18: Žáci s osobním kontaktem s kyberšikanou

Je uspokojivé, že většina žáků, konkrétně 83 (66%), se s kyberšikanou osobně nesetkala. Bohužel i tak je dost znepokojujícím faktem, že zbývajících 42 žáků (34%) tuto zkušenost mají. V prezentaci výsledků se již u grafu č. 12 osobním kontaktem s kyberšikanou bylo zabýváno, avšak vzhledem ke konstrukci dotazníku bylo vzorec pro testování hypotézy H3 potřeba upravit, abychom dosáhli relevantních výsledků. Čtyři žáci, kteří odpověděli kombinací odpovědí u otázky č. 12 ne a u otázky č. 13 ano, zřejmě otázce č. 12 zcela neporozuměli, protože při správném vyplňování dotazníku je tato varianta nepřípustná, i tak byla tato varianta do výsledků testu zahrnuta.

Hypotéza H3 byla falzifikována.

H4: Žáci jeví zájem o preventivní program v rámci školství

Pro ověření hypotézy H3 byla použita otázka č. 15 „*Měl/a bys zájem o takové školení, pokud by ti je škola nabídla?*“ Stejně jako u testování H2 nebyl genderový rozdíl respondentů brán v potaz a pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy byla stanovena nadpoloviční většina četnosti odpovědí. Šest respondentů, kteří neuvedli validní odpověď, bylo z testování vyřazeno.

Odpověď	Počet respondentů	
Ano	63	44%
Ne	81	56%
Celkem	144	100%

Tab. č. 6: Zájem o preventivní program v rámci školství

Graf č. 19: Zájem o preventivní program v rámci školství

I když výsledek šetření byl poměrně vyrovnaný, o 6% převažuje nezájem o preventivní program v rámci školství.

Hypotéza 4 byla falzifikována.

3.5 Závěr výzkumného šetření

Z vyhodnocení výsledků dotazníku vyplývá, že s výjimkou 2 (1%) respondentů dnes všichni, tedy zbylých 148 (99%) žáků na 2. stupni vybraných základních škol využívají sociální sítě, z toho 93% dotázaných žáků využívá více, než jednu sociální síť. Nejčastěji využívanou sociální sítí je obsahová sociální síť YouTube, kterou využívá 95% dotázaných žáků, na druhém místě se umístil s 86% žáků Facebook a na třetím nejmladší sociální síť Google+. V tomto ohledu by se dalo polemizovat, zda je toto umístění relevantní, jelikož spousta žáků mohla mylně tuto možnost zvolit v domněnku, že se jedná o vyhledávač Google, který sám o sobě sociální sítí není. Z hlediska pohlaví tráví obecně více času na sociálních sítích dívky, než chlapci. Nejčtenější odpovědí chlapců, kolik času tráví na sociálních sítích, bylo méně než jednu hodinu, u dívek byl nejčtenější čas 1 – 3 hodiny. V součtu obou pohlaví potom byla doba 1 – 3 hodin taktéž nejčtenější (39%). Doba hraničící podle úvah vybraných odborníků se závislostí, tedy více jak 6 hodin denně, označilo 9% dotázaných. Nejčastěji používaným zařízením pro připojení k sociálním sítím je chytrý telefon (61%). Zanedbatelné

2% dotázaných žáků uvedlo, že jejich rodiče neví o tom, že využívají sociální sítě, z toho žádná dívka. U ostatních 98% rodiče o využívání sociálních sítí svými dětmi vědí. Pravdivé údaje o sobě vždy na sociálních sítích uvádí 64% dotázaných, 33% si někdy některé údaje účelně vymyslí a pouze 3% vystupuje pouze pod smyšlenými údaji.

Co se týče informovanosti žáků o bezpečném chování na sociálních sítích, informováno rodiči je uspokojivých 70% žáků. O 1% lépe, tedy počtem 71% žáků, dopadla v hodnocení informovanost školou. V praxi to znamená, že obecně dokáže vysvětlit 83% žáků pojem kyberšikana. Z tohoto počtu žáků, kteří pojem dokáží vysvětlit, se s kyberšikanou osobně setkalo 34%, polovina z tohoto počtu, tedy 17% se stalo přímo obětí kyberšikany. Dále se 46% dotázaných podařilo odhalit na sociálních sítích někoho, kdo se vydával za někoho jiného. Z důvodu navazování sociálních kontaktů si bylo ochotno 61% žáků na sociálních sítích psát s cizí osobou, kterou před tím z reálného světa neznali, z tohoto počtu se v 25% jednalo o dívky a v 36% o chlapce, z tohoto závěru tedy vyplývá, že chlapci jsou v navazování kontaktů s cizími lidmi v prostředí internetu otevřenější. Bohužel v nepatrném poměru 56% ku 44% bylo prokázáno, že nadpoloviční většina žáků nejeví v rámci školství zájem o nabízenou prevenci sociálně-patologických jevů, které s sebou přináší používání sociálních sítí.

Jelikož u všech dílčích otázek zkoumajících informovanost dětí o sociálně-patologických jevech provázejících používání sociálních sítí byla jednoznačně prokázána nadpoloviční většina, pokud tedy k prokázání hlavní výzkumné otázky budeme vycházet stejně jako u hypotéz z nadpoloviční většiny, **bylo jednoznačně prokázáno, že žáci jsou v oblasti sociálně-patologických jevů provázejících používání sociálních sítí at' rodiči, nebo školou, dostatečně informováni.**

ZÁVĚR

Fenomén sociálních sítí, jak jsme se mohli přesvědčit ve výzkumu, je velmi rozšířený a zasahuje do každodenního života téměř každého z nás. Lidská společnost se díky moderním technologiím nerozvíjí jen v reálném světě, ale poslední dobou zejména ve světě virtuálním. Je ale nesmírně důležité, abychom výhod, které nám virtuální svět přináší, dokázali využít ve svůj prospěch namísto toho, abychom se těmito technologiemi nechali pohltit. Rozhodně bychom se měli vyvarovat toho, abychom virtuálním světem v prostředí internetu nahradili svět reálný. Člověk je specifická bytost, která sociální kontakt potřebuje ke svému bytí a ačkoliv nám moderní technologie v mnohém pomáhají tento kontakt usnadnit, rozhodně jej nemohou nahradit.

Existují různé druhy sociálních sítí, které mají různá zaměření. V teoretické části je přiblíženo několik z neznámějších a nejrozšířenějších sociálních sítí tak, aby byli uvedeni nejvýznamnější zástupci různých obsahových forem. Lze také vyzorovat, že internetové sociální sítě žijí svým specifickým životem, neustále se vyvíjí, vznikají a zanikají. Pozitiva, která s sebou přinášejí, jsou evidentní. Urychlují a usnadňují navazování a udržování kontaktů. Na pomezí přínosného a nebezpečného stojí disinhibiční efekt, který provází existenci uživatelů ve virtuálním světě. Na jednu stranu umožní i bázlivému člověku bez ostychu se vyjádřit, na stranu druhou lidé často pod záštitou anonymity a vzdálenosti v čase i prostoru jsou schopni chování, kterého by se v reálném světě neodvážili. V této souvislosti potom vznikají novodobé sociálně-patologické jevy, které se vyskytují výhradně v tomto prostředí. Mezi další negativa patří například i ohrožení fyzického zdraví člověka v souvislosti s nadměrným používáním hraničícím se závislostí. Při takovémto nadměrném využívání internetových sociálních sítí hrozí emoční oploštělost a lidé se pak paradoxně stávají osamělejší.

Z výzkumu vyplývá, že vzdělávání dětí v oblasti prevence sociálně-patologických jevů se rozvíjí paralelně v reálném čase s rozvojem internetových sociálních sítí. Vzdělávání probíhá většinou ze strany rodičů nebo v rámci individuálních preventivních programech základních škol, ideálně pak oběma způsoby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Barnes, J. *Class and committees in a Norwegian Island Parish*. In: *Human Relations*, 1954, č.7, s. 39-58. ISSN 0018-7267

Bornová, L. *Úvod do sociálních sítí*. [online]. 2011. [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: https://www.ibm.com/developerworks/community/wikis/home?lang=en#!/wiki/W2ee553718f13_4825_b4e6_343b81350b95/page/%C3%9Avod%20do%20soci%C3%A1ln%C3%A4Dch%20s%C3%ADt%C3%AD

Bůnová, M. *Středoškoláci půl roku šikanovali učitelku. Žena zemřela v nemocnici*. [online]. 2016. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://praha.idnes.cz/umrti-ucitelky-prazske-stredni-skoly-vysetri-inspekce-pj2-/praha-zpravy.aspx?c=A160212_145845_praha-zpravy_nub

Bureš, L. *Internetové sociální sítě, pohled na jejich využívání především žáky ZŠ a s tím spojená případná rizika*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra technické a informační výchovy, 2010. Vedoucí diplomové práce Ing. Martin Dosedla.

Černá, A., Dědková, L., Macháčková, H., aj. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013, 152 str. ISBN 978-80-247-4577-0

Dočekal, D. *Velký pohled Facebooku na české uživatele: Co mají vlastně nejraději?* [online]. 2015. [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/google-plus-dve-miliardy-uzivatelu-d60-/sw_internet.aspx?c=A141021_204910_sw_internet_pka

Eckertová, L., Dočekal, D. *Bezpečnost dětí na internetu*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2013, 224 str. ISBN 978-80-2513-804-5

E-bezpečí. *Kybergrooming*. [online]. 2008. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>

Greenfield, S. *Změna myšlení: Jak se mění naše mozky pod vlivem digitálních technologií*. 1. vydání. Brno: Albatros Media a.s., 2016, 335 str. ISBN 978-80-265-0450-4

Ježek, D. *Sociální sítě nás činí nešťastnými, prokazuje rozsáhlá italská studie*. [online]. 2014 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://diit.cz/clanek/socialni-site-nas-cini-nestastnymi-prokazuje-rozsahla-italska-studie>

Kasík, P. *Google+ má přes dvě miliardy uživatelů, více než Facebook*. [online]. 2014 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/google-plus-dve-miliardy-uzivatelu-d60-/sw_internet.aspx?c=A141021_204910_sw_internet_pka

Kirkpatrick D. *Pod vlivem Facebooku*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2011, 320 str. ISBN 978-80-251-3573-0

Kopecký, K. *Moderní trendy v e-komunikaci*. Olomouc: Hanex, 2007, 98 str. ISBN 978-80-85783-7-0

Kopecký, K. a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 170 str. ISBN 978-80-244-4868-8

Kopecký, K. *Typologie stalkerů*. [online]. 2009 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/113-131>

Kulhánková, H., Čamek, J. *Fenomén Facebook*. 1. vydání. Kladno: BigOak, 2010, 128 str. ISBN 978-80-904764-0-0

Maslow, A. *O psychologii bytí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2014, 317 str. ISBN 978-80-262-0618-7

Mühlpachr, P., Vavřík, M. *Sociální Patologie*, Brno: Institut mezioborových studií, Brno 2010

Muller, M. *Jak ochránit děti před pornografií na internetu*. 1. vydání. Praha: Portál, 2014, 168 str. ISBN 978-80-262-0694-1

Pavlíček, A. *Nová média a sociální síť*. 1. vydání. Praha: Oeconomica 2010, 181 str. ISBN 978-80-245-1742-1

Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Prevence sociálně-patologických jevů: manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. 186 str. ISBN 80-86568-04-0

Sieberg, D. *Digitální dieta*. 1. vydání. Praha: Synergie, 2014, 213 str. ISBN 978-80-7370-315-8

Socialbakers.com, *Statistiky Facebooku*. [online]. [cit. 2016-04-04] Dostupné z: <http://www.socialbakers.com/statistics/facebook/>

Ševčíková, A. a kol. *Děti a dospívající online – Vybraná rizika používání internetu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2015, 184 str. ISBN 978-80-247-1

Šmahel, D. *Psychologie a internet*. 1. vydání. Praha: TRITON, 2003, 158 str. ISBN 80-7254-360-1

Vašutková, M. a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vydání. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 226 str. ISBN 978-80-7368-858-5

Zákon č. 40/2009 Sb., § 354 trestní zákoník, v platném znění

Zákon č. 40/2009 Sb., § 192 trestní zákoník, v platném znění

Zbiejczuk, A. *WEB 2.0 – charakteristiky a služby*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky, 2007. Vedoucí diplomové práce Mgr. David Kořínek

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IM Instant messaging – Internetová služba pro komunikaci v reálném čase

SMS Short message service – služba krátkých textových zpráv

MMS Multimedia messaging service – multimediální zprávy

ČSFD Československá filmová databáze

USA United States of America – Spojené státy americké

PPC Pay per click – platba za kliknutí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Názorný diagram rozptýlené sociální sítě.....11

Obr. č. 2: Světová mapa nejvíce používaných sociálních sítí.....14

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Věk a pohlaví žáků	34
Tab. č. 2: Druhy využívaných sociálních sítí.....	35
Tab. č. 3: Počet využívaných sociálních sítí.....	45
Tab. č. 4: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích.....	46
Tab. č. 5: Žáci s osobním kontaktem s kyberšikanou.....	47
Tab. č. 6: Zájem o preventivní program v rámci školství.....	48

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Věkové zastoupení respondentů	34
Graf č. 2: Genderové zastoupení respondentů	34
Graf č. 3: Druhy využívaných sociálních sítí	36
Graf č. 4: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích	36
Graf č. 5: Informovanost rodičů o faktu, zda jejich děti využívají sociální sítě	37
Graf č. 6: Pravdivost žáky uváděných osobních údajů na sociálních sítích	37
Graf č. 7: Odhalení osob s falešnou virtuální identitou	38
Graf č. 8: Čas strávený na sociálních sítích	39
Graf č. 9: Využití zařízení zprostředkovávající přístup na sociální sítě	39
Graf č. 10: Navazování kontaktu s cizími osobami	40
Graf č. 11: Znalost pojmu kyberšikana	41
Graf č. 12: Osobní kontakt s kyberšikanou, nebo s jiným ubližujícím jednáním	42
Graf č. 13: Vlastní zkušenost s kyberšikanou, nebo s jiným útočným chováním	42
Graf č. 14: Poskytování prevence v rámci školní docházky	43
Graf č. 15: Zájem o prevenci v rámci školní docházky	44
Graf č. 16: Počet využívaných sociálních sítí	45
Graf č. 17: Informovanost žáků rodiči o bezpečném chování na sociálních sítích	46
Graf č. 18: Žáci s osobním kontaktem s kyberšikanou	47
Graf č. 19: Zájem o preventivní program v rámci školství	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj, rád bych Tě požádal o pomoc při výzkumu informovanosti žáků ZŠ o rizicích spojených se sociálními sítěmi, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní (nepodepisuješ se!) a jeho vyplnění ti zabere jen pár minut. Pokud bys nějakému slovu v otázce nerozuměl/a, neváhej se zeptat svého vyučujícího, slovo Ti vysvětlí. Odpověď, kterou vybereš, zakroužkuj. Pokud jako odpověď u otázky č. 3 zvolíš „j“, odpovídáš dále pouze na otázky č: 4 a 11-15. Na otázky odpovídej pravdivě, nemusíš se ničeho bát, informace zpracuji výhradně k výzkumným účelům a nebudu je dál šířit. Díky za pomoc a za Tvůj čas.

- 1. Pohlaví:**
- 2. Věk:**
- 3. Které sociální sítě používáš? (více možností)**
  - a. Facebook
  - b. Youtube
  - c. Google+
  - d. Twitter
  - e. Instagram
  - f. Spolužáci
  - g. Jiné (které?):
  - h. Žádné
- 4. Mluvili s tebou někdy rodiče o tom, jak se bezpečně chovat na sociálních sítích?**
  - a. Ano
  - b. Ne
- 5. Ví rodiče, že využíváš sociální sítě?**
  - a. Ano
  - b. Ne
- 6. V rámci sociálních sítí, uvádíš o sobě vždy pravdivé údaje, nebo si ke své identitě údaje občas vymyslíš, třeba z důvodu věkového omezení pro registraci na Facebooku?**
  - a. Vždy uvádím pravdivé údaje
  - b. Občas si něco vymyslím
  - c. Vždy používám smyšlené údaje
- 7. Odhalil/a jsi někdy na sociálních sítích někoho, kdo se vydával za někoho jiného?**
  - a. Ano
  - b. Ne

- 8. Kolik času v průměru denně trávíš na sociálních sítích?**
- Méně než 1 hodinu
  - 1-3 hodiny
  - 3-6 hodin
  - Více jak 6 hodin
- 9. Na jakém zařízení se nejčastěji připojuješ na sociální sítě?**
- Chytrý telefon
  - Tablet
  - Počítač, nebo notebook
- 10. Psal/a, nebo jinak komunikoval/a jsi někdy na internetu s někým, koho jsi osobně neznal/a?**
- Ano
  - Ne
- 11. Dokážeš vysvětlit (pěkně z hlavy, bez použití Google ☺), co znamená pojem kyberšikana?**
- Ano Vysvětlí:
  - Ne
- 12. Setkal/a ses někdy osobě s kyberšikanou, nebo jinými jevy, kdy by bylo prostřednictvím internetu někomu úmyslně ubližováno?**
- Ano
  - Ne
- 13. Stal/a ses sám/sama někdy na sociálních sítích obětí kyberšikany, či jiného útočného chování, které ti bylo nepříjemné?**
- Ano
  - Ne
- 14. Měli jste někdy školení o bezpečném chování na sociálních sítích v rámci školní docházky (například v hodině informatiky)?**
- Ano
  - Ne
- 15. Měl/a bys zájem o takové školení, pokud by ti jej škola nabídla?**
- Ano
  - Ne